
Esiselvitys sosiaalialan TKI&O-toiminnasta

Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan yhteistyöalue

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	2
2 Kansallinen tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminta.....	7
Juridinen perusta	7
Kansallisia organisaatioita, työryhmiä ja hankkeita.....	9
Päätelmiä	12
3 Tutkimus ja kehittäminen Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla	13
Keskeiset organisaatiot maakunnittain	13
Tutkimus- ja kehittämiskäytännöt, hankkeet ja yhteistyöryhmät	16
Päätelmiä	19
4 Katse tulevaan.....	21
Mitä sovitaan YTA-vastuumaakunnan ja muiden maakuntien kesken ja kanssa?	21
Miksi ja millaisia TKI&O-yksiköitä tarvitaan?	22
Ehdotus sosiaalialan tutkimus- ja kehittämisohjelmaksi	24
Kirjallisuus	27
Liitteet	29

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta maakunnille kahden vuoden kuluttua, jos Suomessa valmisteilla oleva sote-uudistus toimeenpannaan suunnitelmien mukaisesti. Maakuntien toimintaa johtavat demokraattiset valtuustot, maakuntahallitukset ja sisäiset tarkastuslautakunnat, ja ne toteuttavat laatimiaan strategioita, toimintasuunnitelmia ja omavalvontaohjelmia. (Maakuntien järjestäytymismallit sosiaali- ja terveystalan TKI-toiminnassa 2018, 6.)

Maakunnan tehtäväksi on määritelty myös alueellisten koulutusten järjestäminen, kehittämis- ja tutkimushankkeiden koordinaatio sekä kansallisten ohjelmien toimeenpano. Maakuntien TKI&O-toiminnan tueksi on suunnitteilla viisi yhteistyöaluetta, jotka sijoittuvat samoihin maakuntiin yliopistollisten sairaaloiden kanssa. Kunkin yksikön toiminta perustuu yhteistoimintasopimukseen, jonka maakunnat ovat yhteistyöalueen kanssa solmineet ja valtioneuvosto päätöksellään hyväksynyt. (Katso Taulukko 1.)

MAAKUNNAN TKI&O-TEHTÄVÄT	VIIDEN YHTEISTYÖALUEEN TEHTÄVÄT
1. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen ohjaus ja koordinaatio maakunnassa	1. TKI&O-toiminnan yhteensovittamisesta ja yhteistyöstä vastaaminen YTA-alueellaan
2. Alue ja organisaatorajat ylittävistä kehittämis-yhteistyöstä vastaaminen maakunnassa	
3. Tuottajien kehittämistyön ohjaus, koordinaatio ja integrointi maakunnassa	
4. Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tukeminen	2. Osaamistarpeen arvioinnista ja ammatillisen osaamisen kehittämisestä vastaaminen yhteistyössä YTA-alueen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa
5. Kansalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen osallistuminen	
6. Yhteistyö kuntien ja eri organisaatioiden kanssa	

TAULUKKO 1. Tehtävänjako maakuntien ja yhteistyöalueiden välillä (Maakuntien järjestämis-mallit... 2018, 6-7).

Tämä esiselvitys käynnistyi Pikassoksen hallituksen esityksestä syksyllä 2018, kun hallitus totesi sosiaalialan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kartoitustarpeen. Esiselvityksen laatiminen nähtiin tärkeäksi, jotta sosiaalialan sisällöt ja rakenteet tulevat tunnetuksi ja huomioon otetuksi yhteistyöalueen TKI&O-yksikön rakenteita ja toimintaa suunniteltaessa. Esiselvitystyöllä tavoiteltiin myös sosiaalialan tulevien kehittämistehtävien yksilöintiä. TKI&O-toiminta määritellään Maakuntien järjestämis-mallit sosiaali- ja terveystalan TKI-toiminnassa -raportin (2018, 10, 48) mukaisesti:

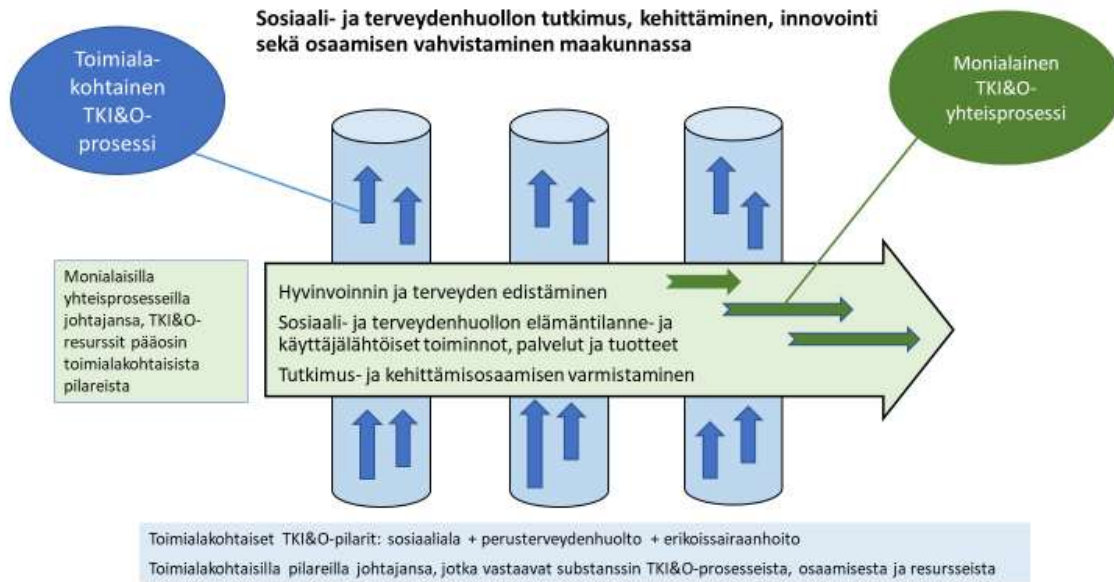
tutkimukseksi -> "toimintaa uuden tiedon luomiseksi ja saavuttamiseksi (perustutkimus) sekä soveltamiseksi uusien menetelmien ja keinojen kehittämiseksi eri ongelmien ratkaisuun (soveltava tutkimus)".

kehittämiseksi -> "systemaattista toimintaa tutkimuksessa syntyneen tai käytännössä kertyneen tiedon soveltamiseksi uusien prosessien ja menetelmien kehittämiseksi tai olemassa olevien parantamiseksi."

innovoinniksi -> "uusien tuotteiden ja palveluiden, alustojen ja liiketoimintamallien kehittäminen."

osaamisen vahvistamiseksi -> osaamisen kehittämistä, täydennyskoulutusta ja erikoistumista.

Esiselvitystä taustoittaa Väli-Suomen kehittäjäverkoston (2016) laatima visio sote-kehittämisyksiköstä. Tässä raportissa kyseistä visiota on käytetty pohjana, kun on hahmotettu sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen, kehittämisen, innovoinnin ja osaamisen vahvistamisen maakunnallista kokonaisuutta (ks. kuvio 1.)

KUVIO 1. Visio sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksesta, kehittämisestä, innovoinnista sekä osaamisen vahvistamisesta maakunnassa (mukaillen: "Uusi sote-kehittämisyksikkö" -dia, Väli-Suomen kehittäjäverkosto 2016).

Kuviossa 1 sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon toimialakohtaiset kompetenssit ja resurssit nähdään TKI&O-toiminnan pilareiksi, joiden sisällä on toimialakohtaisia, tavoitteellisia tutkimus- ja kehittämisprosesseja. Maakunta tarvitsee ja toteuttaa myös kaikki pilarit läpäiseviä TKI&O-yhteisprosesseja, jotka koskevat käyttäjälähtöisten toimintojen, palvelujen ja tuotteiden kehittämistä, tutkimus- ja kehittämisosaamisen varmistamista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Tässä esiselvityksessä keskitytään erityisesti sosiaalialan TKI&O-pilariin, mutta visioidaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisprosessien sisältöjä, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon integraation toteutumista pidetään välttämättömänä elämäntilanne- ja käyttäjälähtöisten palvelujen vahvistamisen kannalta.

Selvitystyön ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa. Ensimmäisessä kokouksessa käynnistettiin prosessi ja toisessa käsitellään esiselvitysluonnos. Ohjausryhmä valitsi työryhmän, joka valmisteli esiselvitystä loka-kuusta tammikuuhun. Ryhmien kokoonpano on kirjattu taulukkoon 2. Kokouksien välissä ohjausryhmää informoitiin työn etenemisestä sähköpostitse. Ohjaus- ja työryhmän lisäksi Tampereen yliopiston apulaisprofessori Laura Kalliomaa-Puha kommentoi esiselvitysluonnosta sosiaalioikeudellisesta näkökulmasta. Helmikuussa 2019 valmistuneen esiselvityksen kokoamisesta vastasi Pikassos.

Esiselvitystä linjaava ohjausryhmä määritteli työn kehyksiksi asiakaslähtöisyyden, elämäntilannelähtöisyyden, tiedolla johtamisen ja sopimuksellisuuden. Sopimuksellisuutta käsitellään erityisesti päätös-luvussa. Muut kehykset ovat esillä jokaisen luvun päätelmissä.

Asiakslähtöisyys on sosiaalityön ja sosiaalihuoltolain ydinkäsite, josta löytyy teoreettista ja käytännönläheistä kirjallisuutta useilta vuosikymmeniltä (esimerkiksi Juhila 2018 & 2006; Laitinen & Pohjola 2010; Laitinen & Niskala 2013; Asiakas on aina oikealla ovella 2018). Asiakslähtöisyys on taattu myös sosiaalihuollon uudistetulla lainsäädännöllä (esimerkiksi sosiaalihuoltolaki 1301/2014 ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000). Peruseriaatteena on, että sosiaalihuollon palvelujen ja tukimuotojen on vastattava yksilön tarpeita. Kun kuntalainen tarvitsee sosiaali- ja terveydenhuollon apua, hänen palvelutarpeensa arvioidaan ja tukitoimensa suunnitellaan yksilöllisesti. Asiakas ja työntekijät sopivat yhdessä asiakkaan hyvinvoinnin ylläpitämiseen tai edistämiseen liittyvistä tavoitteista. Tavoitteiden toteutumista seurataan.

Elämäntilannelähtöisyys (Jokiranta 2017) liittyy olennaisesti käyttäjälähtöisiin palveluihin. Kaikilla ihmisillä on elämässään erilaisia vaiheita ja palvelutarpeet vaihtelevat elämäntilanteen mukaan. Elämäntilanteen sujuvuuteen vaikuttavat yksilölliset ominaisuudet, yhteiskunnalliset palvelut ja yhteisölliset resurssit, kuten perhesuhteet ja vapaaehtoistyö. Esimerkiksi vammaispalveluihin oikeutettujen asiakkaiden palvelu- ja tukitarpeet saattavat vaihdella sisällöltään ja intensiteetiltään merkittävästi eri elämäntilanteissa. Kuntalaisen oma näkemys elämästään ja palvelutarpeistaan on erittäin tärkeä. Sen selvittäminen sekä tukimuotojen realistinen suunnittelu, toteutus ja arviointi ovat sosiaali- ja terveydenhuollon onnistumisen kulmakiviä. Yhteisön voimavarat ovat erittäin tärkeässä asemassa jokaisen elämässä, eikä niitä pidä sivuuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja toteutettaessa ja suunniteltaessa.

Näin ollen sosiaalialan *tiedolla johtamisen perustana on ihmisten kokemuksellinen tieto omasta ja läheistensä hyvinvoinnista*. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden tuottaman tiedon kysyjinä, vastaanottajina ja tulkitsoijoina toimivat ammattilaiset, joilla on koulutuksen, tutkimusten ja kokemusten kautta muodostunutta *asiantuntijatietoa* palveluntarvitsijan kohtaamista ilmiöistä. Asiakas- ja potilastyöstä kertyvää asiantuntijatietoa ja kuntalaisten tuottamaa itsearviointitietoa täydennetään erilaisilla *indikaattoritiedoilla*, jotka koskevat mm. asiakas- ja potilasmääriä sekä koettua ja mitattua hyvinvointia.

Näitä kaikkia tiedon muotoja tarvitaan, jotta sosiaali- ja terveyspalvelujen yksilöllinen, organisatorinen ja yhteiskunnallinen johtaminen voidaan perustaa tietoon. TKI&O-yksiköitä tarvitaan 1) systemaattiseen ja monipuoliseen tiedontuotantoon sekä teorioiden luomiseen ja koetteluun, 2) tukemaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua, toteuttamista, johtamista ja arviointia sekä 3) luomaan areenoita asiantuntijoiden osaamisen vahvistamiselle. Olennaista on TKI&O-yksiköiden henkilöstön sekä asiakas- ja potilastyötä tekevien ja johtavien tiivis yhteistyö.

Tässä esiselvityksessä *sopimuksellisuudella* viitataan yhteistyöalueen toimijoiden tarpeeseen sopia tulevan TKI&O-yksikön toiminnan sisällöistä ja rakenteista. Toimijat ottavat kantaa siihen, mitä sosiaalialan TKI&O-toimintaan liittyviä asioita niiden on pakko sopia uuden yksikön kanssa ja mitä on hyvä sopia. Yhteistyöalueella tehtäviä sopimuksia linjaavat kansalliset ohjeistukset, joita laaditaan parhaillaan ja joiden sisällöistä ei esiselvityksen laatimishetkellä ollut tietoa.

ESISELVITYSTÄ LINJAAVA OHJAUSRYHMÄ	ESISELVITYSTÄ VALMISTELEVA TYÖRYHMÄ
Anni Kuhalainen , suunnittelija, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos	Eevi Apponen , johtava sosiaalityöntekijä, TAYS
Eevi Apponen , johtava sosiaalityöntekijä, TAYS/sosiaalityö	Göran Johansson , järjestöagentti, Järjestö 2.0 -hanke, Etelä-Pohjanmaa
Göran Johansson , järjestöagentti, Järjestö 2.0 -hanke, Etelä-Pohjanmaa	Harri Jokiranta , muutosjohtaja, Etelä-Pohjanmaan liitto/sote
Harri Jokiranta , muutosjohtaja, Etelä-Pohjanmaan liitto/sote	Katja Valkama , yliopettaja, Hämeen ammattikorkeakoulu/sosionomikoulutus
Heini Ristavaara , johtava sosiaalityöntekijä, Kanta-Hämeen SHP/sosiaalityö	Kirsi Juhila , professori, Tampereen yliopisto/sosiaalityö (Aino Ritala-Koskinen vara)
Kristiina Keppo , vammaispalvelujohtaja, Seinäjoen kaupunki/sosiaalipalvelut	Mikael Rinnetmäki , Diabetesliitto, Pirkanmaa
Maija-Liisa Pajula , johtava sosiaalityöntekijä, Seinäjoen keskussairaala/sosiaalityö	Minna Laitila/Anne Saarijärvi , kehitysjohtaja, Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA
Marika Paasikoski-Junninen , perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, Hämeenlinnan kaupunki/sosiaalipalvelut	Minna Niemi , kehittämispäällikkö, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos (toim.)
Marjaana Rajasaari-Lahti , vastaava sosiaalityöntekijä, E-P:n sosiaalipäivystys	Niina Haake , projektipäällikkö, Hämeen liitto
Mikael Rinnetmäki , Diabetesliitto, Pirkanmaa	Outi Wallin , koulutuspäällikkö, Tampereen ammattikorkeakoulu/sosionomikoulutus
Minna Laitila/Anne Saarijärvi , kehitysjohtaja, Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA	Minna Zechner , yliopettaja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu/sosionomikoulutus
Minna Niemi , kehittämispäällikkö, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos (toim.)	Riitta Salunen , koordinoitipäällikkö, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, perusterveydenhuollon yksikkö
Mirja Saarni , sosiaali- ja terveysjohtaja, Riihimäen kaupunki	Sanna Rautalammi , projektipäällikkö, Pirkanmaan liitto/sote
Natalia Kettunen , perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja, Sastamalan seudun SOTEsi	Sara Löyttyjärvi , Järjestöpäällikkö, Hämeen Setlementti
Outi Wallin , koulutuspäällikkö, Tampereen ammattikorkeakoulu/sosionomikoulutus	Timo Turunen , palvelupäällikkö, Riihimäen kaupunki
Paula Rantamaa , kehittämispäällikkö, Hämeen ammattikorkeakoulu/Hyvinvointiosaamisen yksikkö	Timo Tuurala , suunnittelupäällikkö, Tampereen kaupunki
Päivi Rinne , koulutuspäällikkö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu/sosionomikoulutus	Tuula Tuominen , toimitusjohtaja, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos
Rainer Zeitlin , ylilääkäri, asiantuntijalääkäri, TAYS/Yhtymähallinto	
Sara Löyttyjärvi , järjestöagentti, Järjestö 2.0 -hanke, Kanta-Häme	
Sari Mäkinen , ylilääkäri, vastuualuejohtaja, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, perusterveydenhuollon yksikkö	
Tarja Palomäki , ikääntyneiden palvelujohtaja, hallintojohtaja, JIK peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä (Jalasjärvi, Ilmajoki, Kurikka)	
Tarja Pösö , professori, Tampereen yliopisto/sosiaalityö	
Taru Herranen , aikuissosiaalityön palvelupäällikkö, Tampereen kaupunki/sos.työ	
Tuula Tuominen , toimitusjohtaja, Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos	

TAULUKKO 2. Esiselvitystä linjannut ohjausryhmä ja valmistellut työryhmä

Esiselvityksessä **sosiaaliala** on lähtökohtaisesti ymmärretty laajasti. Sillä viitataan:

sosiaalipolitiikkaan, jolla ”tarkoitetaan niitä julkisen vallan toimenpiteitä, joilla koetetaan turvata kansalaisten hyvinvointi ja sosiaalinen turvallisuus. Usein sosiaalipolitiikkaa on pidetty talouspolitiikan rinnakkaiskäsitteenä. Kun talouspolitiikan tavoitteena on luoda taloudellista hyvinvointia, pyrkii sosiaalipolitiikka vaikuttamaan *hyvinvoinnin jakautumiseen* niin, että kaikille kansalaisille voidaan turvata kohtuulliset olosuhteet. // Sosiaalipolitiikan tutkimuksella on ollut keskeinen merkitys suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen ja opetuksen kannalta.” (Mäntysaari 2015.) Sosiaalipoliittinen vire on vahva erityisesti rakenteellisessa sosiaalityössä, jota käsitellään myöhemmin tässä asiakirjassa.

sosiaalihuoltoon, jonka perustana olevan sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014 ja SHL 710/1982). ”tarkoituksena on: 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta; 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta; 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet; 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa; 5) parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.” Lakia sovelletaan kunnalliseen sosiaalihuoltoon. (SHL 1301/2014, 1-2.) Terveydenhuoltoon rinnastettavalla sosiaalihuollolla viitataan pääsääntöisesti yksilö- ja perhekohtaisiin palveluihin. (Mäntysaari 2015).

sosiaaliturvaan, johon sisällytetään toimeentulon turvaavat etuudet. ”Suomen toimeentuloturvajärjestelmä on pääosin vakuutusperusteinen. Toimeentuloturvaetuudet voidaan jakaa kahteen ryhmään: toiset perustuvat työskentelyyn ja toiset Suomessa asumiseen.” (SMT 2019.)

sosiaalipalveluihin, joita järjestetään (SHL 1301/2014, § 11): ”1) tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen; 2) asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen; 3) taloudellisen tuen tarpeeseen; 4) sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi; 5) lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen; 6) äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen; 7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi; 8) päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen; 9) muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen; 10) tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.”

sosiaaliohjaukseen, jolla ”tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.” (SHL 1301/2014, 16.)

sosiaalityöhön, jolla ”tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.” (SHL 1301/2014, 15.) Sosiaalityössä on aina kyse lakeihin perustuvan vallan toimeenpanosta. Näin ollen asiakkaan ja sosiaalityöntekijän kohdatessa kolmantena näkymättömänä osapuolena on julkinen valta. Työntekijän ja asiakkaan keskusteluun voi liittyä jännitteitä, jotka eivät varsinaisesti liity henkilösuhteisiin, vaan viranhaltijan velvollisuuteen puuttua esimerkiksi sellaisiin aikuisen valintoihin, jotka ovat vahingollisia lapselle. (Mäntysaari 2016, 73, 86.) Sosiaalityöstä puhuttaessa voidaan viitata myös yliopistolliseen oppiaineeseen, jolle tärkeitä emotieteitä Suomessa ovat sosiaalipolitiikka sekä sosiologia ja sosiaalipsykologia. (Mäntysaari 2015.)

yhteisötyöhön (community work), jonka lähtökohdat ovat erilaiset kuin yksilötyön (casework). Siinä ”toiminnan subjekti ei ole yksilö vaan laajempi yhteisö, jonka tavoitteena on osallistuminen ja koko yhteisön resurssien hyväksikäyttäminen. Toisinaan yhteisöhankeista käytetään muun muassa yhteisötaiteen, yleisöluentojen ja opintopiirien ohella myös ”radikaalimpia” menetelmiä kuten esimerkiksi vastasuunnittelua, mielenosoituksia ja poliitikkojen tapaamisia.” (Eräsaari 2016, 116.)

2 Kansallinen tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Viime vuosina sosiaali- ja terveydenhuollon TKI&O-toiminnan kansallista ohjausta on yhtenäistetty, mutta palvelut ja TKI&O-toiminta ovat edelleen sisällöltään substanssikohtaisia. Myös sosiaalihuollon ja terveydenhuollon TKI&O-toiminnan nykyrakenteet ja -resurssit ovat erilaisia. Seuraavassa käsitellään tiiviisti sosiaalialan lainsäädäntöä, soveltamisoppaita ja käsikirjoja, jotka ohjaavat ammatillisia käytäntöjä, mutta piirtävät rajoja myös tutkimus- ja kehittämistoiminnalle. Lisäksi esitellään kansallisia organisaatioita, hankkeita ja muita työryhmiä, jotka tukevat Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan yhteistyöalueenkin toimintaa.

Juridinen perusta

2000-luku on ollut sosiaalialan lainsäädäntöuudistuksen aikaa. Ensimmäisenä uudistettiin laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), jota sovelletaan kuntalaisten hakiessa tai käyttäessä yksityisiä tai julkisia sosiaalihuollon palveluja.

Vuonna 2007 valmistui edeltävää lastensuojelulakia (683/1983) yksityiskohtaisempi lastensuojelulaki (417/2007), joka muutti merkittävästi sosiaalialan ammatillisia käytäntöjä. Laki kotoutumisen edistämisestä tuli voimaan joulukuussa 2010 (1386/2010) ja laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) heinäkuussa 2013.

Seuraavana vuonna päätökseen saatiin sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus, jonka yhteydessä kumottiin 30 vuotta voimassa ollut sosiaalihuoltolaki (710/1982). Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on sosiaalialaa ohjaava yleislaki, jonka perustalta tuotetaan sosiaalipalveluja ja -etuuksia, jotka vastaavat asiakkaiden tarpeita vaihtelevissa elämäntilanteissa. Samassa yhteydessä säädettiin laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015), joka linjaa asiakastyön dokumentoinnin peruserätykset. Sosiaalihuoltolakiin on kirjattu pykälä rakenteellisesta sosiaalityöstä, jollaiseksi tämänkin esiselvitys on luettavissa. Laki velvoittaa resursoimaan tiedon tuottamista.

”Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

- 1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;*
- 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi;*
- 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.” (SHL 1201/2014, 7 §.)*

Vuonna 2016 sosiaalialan sisällöt muuttuivat jälleen, kun perustoimeentulotuen käsittely siirtyi kunnilta Kelan vastuulle. Täydentävän toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen käsittely jäi edelleen kunnan tehtäväksi. Myös lakia toimeentulotuesta (1421/1997) muutettiin.

Vammais- ja kehitysvammapalveluihin on tulossa merkittäviä muutoksia vuodesta 2021 alkaen, jos vammaislainsäädännön kokonaisuudistus hyväksytään eduskunnassa. Hallituksen esitys uudesta vammaispalvelulaista (HE 159/2018 vp) annettiin eduskunnalle syyskuussa 2018. Myös laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) uudistunee lähitulevaisuudessa, sillä eduskunta käsittelee parhaillaan sitä koskevaa hallituksen esitystä (HE 88/2018 vp). Lisäksi Päihdehuoltolain (41/1986) uudistusta on valmisteltu meneillään olevalla hallituskaudella.

Sosiaalialan TKI&O-toiminnan kannalta tärkeitä ovat tutkimus-, opetus- ja kehittämistoimintaa ohjaavat lait ja säädökset. Sosiaalialan osaamiskeskusten toiminta perustuu lakiin sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1230/2001) ja asetukseen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001). Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opetus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa säätelevät useat lait ja asetukset, joista keskeisimpiä ovat ammattikorkeakoululaki (932/2014) ja asetus ammattikorkeakouluista (1129/2014) sekä yliopistolaki (558/2009) ja asetus yliopistoista (770/2009). Opetus- ja kulttuuriministeriö ylläpitää sivustoa, johon on koottu korkeakoulutusta ja tutkimusta koskeva lainsäädäntö (2018).

Lokakuussa eduskunnan käsittelyyn jätettiin esitys sosiaalihuoltolain (1301/2014) muuttamisesta siten, että sosiaalialan erikoistumiskoulutus siirtyisi valtion koulutuskorvausten piiriin 1.4.2019 alkaen (HE 203/2018). Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa esityksen sisältö on tiivistetty seuraavasti.

”Erikoissosiaalityöntekijän koulutus järjestetään yliopistojen sosiaalityön yksiköiden yhteistyönä osana Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin toimintaa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutusta järjestävälle yliopistolle voitaisiin korvata koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia.

Erikoistumiskoulutuksen korvaus perustuisi suoritettujen koulutusten lukumäärään ja koulutuksesta määrättyyn korvaukseen. Yliopiston pitäisi ilmoittaa kalenterivuositain sosiaali- ja terveysministeriölle sosiaalityön erikoistumiskoulutusten määrä. Vuosittain on tarkoitus käynnistää kaksi erikoistumisalakoulutusta ja ottaa erikoistumiskoulutuksiin noin 20–30 opiskelijaa/erikoistumisala.

Aluehallintovirastot maksaisivat valtion korvauksen hakemuksen perusteella. Korvausten suuruudesta, maksamisen perusteista ja muista korvausten hakemiseen ja maksamiseen liittyvistä menettelyistä säädettäisiin tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.” (Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 153/2018.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaat (2015, 2016, 2017) tukeakseen uuden lainsäädännön mukaista päätöksentekoa ja toimintaa. Oppaassa käsitellään myös niitä lastensuojelulain pykäläiä, joita muutettiin sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Edellä mainitun oppaan lisäksi sosiaalialalla hyödynnetään laajasti Lastensuojelun käsikirjaa ja Vammaispalvelujen käsikirjaa, joita Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ylläpitää yhdessä muiden sosiaalialan organisaatioiden kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan huolehtii Kotoutumislain verkkokäsikirjan julkaisusta. Nämä käsikirjat ovat samantyyppisiä verkkopohjaisia oppaita kuin terveydenhuollon Käypä hoito -suositukset (2018). Sosiaalisten ilmiöiden ja ongelmien moninaisen luonteen vuoksi niiden tunnistamiseen ja lievittämiseen ei kuitenkaan voida antaa terveydenhuollon Käypä hoito -suositusten kaltaisia yksityiskohtaisia ja tarkastikin ammatillisia käytäntöjä linjaavia ohjeita. Sosiaalipalveluissa asiakkaan tilanne otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon ja tukimuodot suunnitellaan tarvelähtöisesti. Sosiaalihuollon yksilöllisiin päätöksiin vaikuttavat useat eri tekijät, jotka on kirjattava päätösteksteihin. Päätökset on perusteltava.

Lain soveltamiseen liittyviä linjauksia sosiaalialan ammattilaiset hakevat eduskunnan oikeusasiamiehen julkaisemista ratkaisuksista ja kannanotoista, hallinto-oikeuksien ratkaisuksista ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä. Koska useista sosiaalihuollon palveluista ja tuista tehdään valituskelpoisia päätöksiä, eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut ja tuomioistuinten päätökset ohjaavat lain tulkintaa. Hallituksen esitysten sekä oikeusasiamiehen, hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen merkitys on korostunut viime vuosikymmeninä, kun sosiaalialan toimijat ovat uudistaneet työkäytäntöjään vastaamaan muuttunutta sosiaalihuollon lainsäädäntöä. Näin oikeusvaltio valvoo asukaidensa asemaa ja oikeuksia suurtenkin muutosten keskellä.

Taulukkoon 3 on koottu linkkejä sosiaalialan kannalta keskeisiin lakeihin (FINLEX) sekä lakien soveltamista ohjaaviin lähteisiin. Sosiaalihuoltolain uudistumisen jälkeen on korostunut tarve myös aikuissosiaalityön käsikirjan kehittämiseksi.

LINKIT sosiaalialan keskeistä lainsäädäntöä	
Sosiaalihuoltolaki	Sosiaalihuoltolain soveltamisopas
Lastensuojelulaki	Lastensuojelun käsikirja
Laki kotoutumisen edistämisestä	Kotoutumislain verkkokäsikirja
Vammaispalvelulaki	Vammaispalvelujen käsikirja
Kehitysvammaispalvelulaki	Oikeusasiamiehen ratkaisut ja kannanotot
Vanhuspalvelulaki	Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset
Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislaki	
Laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta	
Asetus sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta	
Laki toimeentulotuesta	
Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	
Korkeakoulutusta ja tutkimusta koskeva lainsäädäntö	
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista	
Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista	
Päihdehuoltolaki	

Taulukko 3. Sosiaalialan lait, käsikirjat ja soveltamisoppaat

Kuten edellä on todettu, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto ovat oikeudellisesti erillisiä, mikä vaikuttaa paitsi palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen myös alojen kehittämiseen ja tutkimiseen. Sosiaalihuollossa oikeuden merkitys on erittäin suuri. Jotta lain toimeenpanijat pystyvät seuraamaan asiakastyötä koskevaa kehitystä, tarvitaan toiminnan ja rakenteiden tutkimusta.

Kansallisia organisaatioita, työryhmiä ja hankkeita

Tässä luvussa esitellään lyhyesti kansallisia organisaatioita, työryhmiä ja hankkeita, jotka ovat tai ovat olleet sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen kannalta keskeisiä vuosina 2015-2019. Alleviivatut tekstit ovat [www-linkkejä](#), joiden takaa löytyy lisätietoja. Tämä kooste ei ole kaiken kattava, mutta hahmottaa kuitenkin TKI&O-hankkeiden kansallista rakennetta melko laajasti.

”Valtioneuvosto nimittää neljäksi vuodeksi kerrallaan [sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunnan](#), joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. // Neuvottelukunnan tehtävänä on: huolehtia sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetussa laissa ja asetuksessa määriteltujen tehtävien hoitamisesta, tukea sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten pysyvien kehittämisrakenteiden syntymistä ja edistää alueellista kehittämistoimintaa ja huolehtia sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnallisista edellytyksistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisrakenteen uudistusten toimeenpanossa.”

Sosiaali- ja terveysministeriö kutsuu koolle *Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan sekä osaamisen muutosohjelman johtoryhmää*, jonka valmisteleva TKI&O-muutosohjelma tukee ja ohjaa maakuntien järjestäytymistä. Myös seuraavat kansalliset sote-valmisteluryhmät ovat olleet keskeisiä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan järjestäytymisen kannalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama *selvityshenkilöryhmä* tarkastelee parhaillaan (10/2018-2/2019) sosiaalityön tulevaisuutta ja erityisesti aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön tilannetta sekä laatii konkreettiset toimenpide-ehdotukset vision toteuttamiseksi. Selvityshenkilöinä toimivat YTT Anna Metteri, VTL Pekka Karjalainen ja VTM Minna Strömberg-Jakka. ([Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 149/2018](#)).

“Sosnet on sosiaalityön yliopistokoulutuksen yksiköiden muodostama yhteistyöverkosto. Verkoston tehtävänä on järjestää sosiaalityön erikoistumis- ja tohtorikoulutusta sekä edistää peruskoulutus- ja tutkimusyhteistyötä koulutusyksiköiden välillä.” Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkosto linjaa puolestaan sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen suuntaa ja toteuttaa yhteisiä hankkeita ja julkaisuprojekteja. Verkostossa ovat mukana kaikki sosiaalialan ammattikorkeakoulutusta toteuttavat organisaatiot.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella toimii Sosiaalipolitiikan tutkimusyksikkö, jossa “tutkitaan sosiaalityön, vähimmäis- turvan ja aktiivitoimien vaikuttavuutta uudistuvissa sote-rakenteissa. Sosiaalityötä ja siihen kytkeytyvien palvelujen ja etuuksien yhteisvaikutuksia tutkitaan yksilö-, yhteisö- ja kuntatasolla. Yksikkö tuottaa tietoa siitä, millaista hyvinvointia, tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta sosiaalityö ja siihen kytkeytyvät palvelut ja etuudet tuottavat.”

Myös Kansaneläkelaitoksen tutkimusosasto tekee pitkäjänteistä ja monipuolista sosiaalialan tutkimusta. Kelan tutkimus- ohjelma vuosille 2017-2020 koskee seuraavia tutkimuskohteita: sosiaaliturva elämän eri vaiheissa ja tilanteissa, Kelan hallinnoimat etuudet, Kelan asiakaspalvelu, Kelan asiakkaat ja työyhteisönä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen OPER on mm. sosiaalialalle tärkeä operatiivisen toiminnan ohjausyksikkö. Se “vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon operatiivisesta ohjauksesta, ohjaa sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallin- non kansallista kehitystyötä sekä ylläpitää ja jakaa kansallisessa koodistopalvelussa sosiaali- ja terveydenhuollon tietora- kenteet, luokitukset ja sanastot.”

Lisäksi OPER-yksikkö “tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajille ja apteekkeille ohjausta palveluihin liitty- misessä sekä tietojärjestelmien kehittämisessä ja ohjaa tietojärjestelmäpalvelujen tarjoajia valtakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toteutuksissa ja antaa määräyksiä järjestelmien vaatimuksista.” Käytännössä OPER- yksikkö on tehnyt tiivistä yhteistyötä kuntien, sosiaalialan osaamiskeskusten ja sairaanhoitopiirien kanssa sosiaalipalve- lujen kirjausten rakenteistamiseksi, jotta tarvittavat asiakastiedot voidaan tulevaisuudessa arkistoida sosiaalihuollon asiakastiedon sähköiseen Kanta-palveluun. Kirjausten rakenteistamisella pyritään edistämään myös ajallisesti ja alueelli- sesti vertailukelpoista tilastointia, joka tukee palvelusuunnittelua, arviointia ja johtamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kutsuu säännöllisesti koolle Monitieteistä lastensuojelututkimuksen kansallista asian- tuntijaryhmää, ”jonka tavoitteena on:

- edistää tutkimusta, joka kohdentuu lapsiin kasvuympäristöissään ja elinoloissaan, joissa hyvinvoinnin ja eriarvioistu- misen uhat ovat suurimmat,
- koota tutkimusta, tehostaa viestintää, välittää tuloksia toiminnan kehittämisen tueksi sekä
- vahvistaa monitieteistä yhteistyötä sekä luoda toimintaan rakenne ja resurssit.”

Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva “Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto on tutkimuksen ja opetuksen valtakunnal- linen palveluinfrastruktuuri. Se arkistoi ja välittää sähköisiä tutkimusaineistoja tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Finnasta löydät tietoarkistoon arkistoitujen tutkimusaineistojen suomenkieliset aineistokuvailut.”

Sosiaalialalla toimii useita tieteellisiä seuroja, joista osa on monialaisia. Sosiaalipoliittinen yhdistys ja Sosiaalityön tutki- muksen seura toimivat tiiviissä yhteistyössä ja julkaisevat yhdessä Janus-aikakauslehteä. Sosiaalialalla luetaan laajasti myös Kasvun ja vanhenemisen tutkijat -yhdistyksen Gerontologia-lehteä ja Kuntoutussäätiön julkaisemaa Kuntoutus- lehteä. Lisäksi valtakunnallinen kattojärjestö SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry osallistuu jäsenjärjestöjensä kanssa vahvasti yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä kehittämis- ja tutkimustoimintaan.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE antaa suosituksia asiakasasioihin liittyvistä eet- tistä kysymyksistä, jotka ovat keskiössä myös SOSNETin ja Valviran laatimassa sosiaalityöntekijän ammatillisten tietojen ja taitojen kuvauksessa (Sosiaalityöntekijän ammattitaidon arviointi asiakasturvallisuuden näkökulmasta 2019). Sosiaa- lialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentiakin on aktiivinen toimija ja vaikuttaja. Se on julkaissut mm. sosiaa- lialan ammattihenkilön eettiset ohjeet (ks. Arvot, arki ja etiikka 2017).

Sosiaalialan TKI&O-toiminnan kannalta keskeisiä ovat tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet, joita opetus- ja kulttuuriministeriön asettama asiantuntijaelin ylläpitää ja valvoo (ks. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012).

Sosiaali- ja terveysministeriö on rahoittanut vuosina 2017-2018 toimineita Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa (LAPE) sekä I&O-kärkihanketta, jossa on kehitetty ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistettu kaikenikäisten omaishoitoa. LAPE-hankkeen osana on valmisteltu koko Suomen kattavia osaamis- ja tukikeskuksia eli OT-keskuksia, joiden on tarkoitus muodostaa vahva tukiverkko erityisen vaikeissa tilanteissa oleville lapsille, nuorille ja lapsiperheille.

Sosiaalityön uudistamiseen keskittynyt PRO SOS -hanke on toiminut suuressa osassa Suomea ESR-rahoituksen turvin vuosina 2016-2018. Näitä hankkeita edelsi Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste, joka toteutettiin kaksivaiheisena vuosina 2012-2015. Edellä mainitut kehittämiskokonaisuudet ovat olleet keskeisiä myös Etelä-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla. Hankkeiden alueellista toimintaa esitellään myöhemmin tässä raportissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti vuosina 2013-2016 Lastensuojelun tutkimus- ja kehittämishankkeen (LaskeTut), jonka tavoitteena oli kehittää viranomaistoimintaa ja ammatillisia käytäntöjä siten, että "kaltoinkohtelun riskissä olevat ja kaltoinkohdellut lapset tunnistetaan mahdollisimman varhain ja he saavat tehokkaammin tarpeenmukaista suojelua ja apua". Tätä hanketta edelsi Sosiaali- ja terveysministeriön selvitys kuntien perhetyön, lastensuojelun toimintatapojen sekä lastensuojelulain toimivuuden kehittämisestä, ks. Toimiva lastensuojelu -raportti.

TEAS-hankkeilla eli "Valtioneuvoston kanslian koordinoimalla valtioneuvoston yhteisellä selvitys- ja tutkimustoiminnalla (VN TEAS) tuotetaan tietoa päätöksenteon, tiedolla johtamisen ja toimintakäytäntöjen tueksi. Tätä rahoitusmuotoa on hyödynnetty kattavasti ja poikkihallinnollisesti maakunta- ja soteuudistuksen valmistelun tukena." TEAS-sivustolta löytyy mielenkiintoisten hankkeiden ja raporttien listaus, mm. Ehdotus sosiaali- ja terveyspalvelujen kansalliseksi mittaristoksi (2017). Sosiaalialalla indikaattorityön edelläkävijänä on toiminut Kuusikko-työryhmä, jossa Tampere toimii aktiivisesti viiden muun suuren kaupungin kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön "Osaamisella soteen -hanke" lisää valtakunnallista koordinaatiota sosiaali- ja terveysalan koulutuksen kehittämisessä sote-uudistuksen tarpeisiin ja vauhdittaa sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan ja koulutusjärjestelmän välistä vuoropuhelua sekä asiantuntijoiden yhteistyötä."

Laurea ammattikorkeakoulun hallinnoimassa SOTE-PEDA 24/7 -hankkeessa määritellään sote-alan korkeakoulutukseen tulevaisuuden digi-sote e-osaamista "ja luodaan kansalliselle korkeakouluverkostolle yhteisiä opintoja, pedagogisia ratkaisuja ja oppimisympäristöjä. Hanke vastaa hallituksen kärkihankkeisiin kuuluvan korkeakoulujen kehittämisohjelman mukaisiin tavoitteisiin. // Hanke toteutetaan 22 ammattikorkeakoulun ja kahden yliopiston muodostaman konsortion yhteistyönä."

SoteDigi on valtion yhtiö, joka on perustettu edistämään sosiaali- ja terveyspalvelujen digitalisaatiota. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat maakunnat, KELA, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, oppilaitokset, ict-kehittäjät ja maakuntien ict-palvelukeskus Vimana. SoteDigi perustettiin vuonna 2017 ja sitä ennen perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon digitalisaatiota kehitettiin ODA-hankkeessa. Tällä hetkellä kehitetään erityisesti erilaisia sähköisiä arviointimenetelmiä (ks. Omaolo-palvelut).

"Kansa-koulu II -hanke tukee määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoa sote-organisaatiossa ja vahvistaa alueellisesti tarvittavaa tukea sosiaalihuollon Kanta-palveluihin liittyttäessä. Hankkeen tavoitetilana on, että sosiaalihuollon asiakastietoa kirjattaessa koko Suomessa on yhtenäiset menettelytavat, jolloin sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain vaatimukset ovat siirtyneet osaksi sosiaalipalvelujen arkea. Hanke on valtakunnallinen, jossa ovat mukana kaikki 11 sosiaalialan osayksiköistä, Hyvinvointialan liitto, 14 ammattikorkeakoulua ja 3 yliopistoa. Hanketta toteutetaan ajalla 1.1.2018 – 31.12.2019." Tätä hanketta edelsi Kansa-Koulu-hanke, joka toimi vuosina 2015-2017.

Lukuisat sosiaalialan kehittämistuotokset ja innovaatiot on koottu Innokylään, joka "tarjoaa työkaluja käytännön kehitystyöhön, yhdessä tekemiseen sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hallintaan. Innokylässä tuotetut ideat, tuotokset ja tulokset ovat vapaasti kaikkien kiinnostuneiden saatavilla ja hyödynnettävissä."

Päätelmiä

Yllä oleva organisaatioiden, yhteistyöryhmien ja hankkeiden kooste osoittaa, että sosiaalialan TKIO-toiminnalla on vankka kansallinen perusta. Alueelliset kehittämis- ja tutkimustoiminnot kytkeytyvät usein kansallisiin rakenteisiin ja saavat niiltä tukea. Myös kansalliset toimijat hyötyvät alueellisista yhteistyökumppaneista, jotka tarjoavat hankkeissa kehitykselle innovaatioille aitoja kokeilu ympäristöjä ja osallistuvat tiiviisti valtakunnalliseen kehitystyöhön. Asiakkaiden sekä asiakastyötä tekevien ja johtavien näkökulmat ovat aina tärkeitä sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnalle, jonka ydinsisällöt liittyvät kansalaisyhteisöihin sekä yhteiskunnan varoin rahoitettuihin ja lähipalveluina toteutettuihin sosiaalipalveluihin.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana uudistetut sosiaalialan lait ohjaavat vahvasti asiakaslähtöiseen ja elämäntilannelähtöiseen työskentelyyn. Nämä periaatteet näkyvät Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), joka on koko alan perusta. Uusien sosiaalialan lakien toimeenpanoa on tuettu kehittämissankkeiden, soveltamisoppaiden ja käsikirjojen avulla. Niissä asiakaslähtöisyyden omaksumista työotteena ja palvelujen organisoimisen perustana on edistetty monin tavoin. Elämäntilannelähtöisyys puolestaan taustoittaa sellaisia lakipykälä, joissa määritellään palvelutarpeiden arvioinnin ja asiakassuunnitelmien periaatteet.

Sosiaalialan tiedolla johtamisen perustaa on luotu viime vuosina erityisesti Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen OPER-yksikön, valtion SoteDigi-yhtiön, Kansa-Koulu-hankkeiden sekä jo päättyneen ODA-hankkeen johdolla. Vielä on kuitenkin paljon tehtävää ennen kuin tiedolla johtamisen yhtenäiset rakenteet on luotu Suomeen. Sosiaalialaa koskevia tietovarantoja on paljon, mutta vertailukelpoisia aineistoja on rajallisesti. Lisäksi määrällisten ja laadullisten aineistojen systemaattinen analysointi ja raportointi yliopistollisten tutkimushankkeiden ulkopuolella on edelleen vähäistä.

Kansainvälistenkin vertailujen tekeminen on haasteellista, sillä hyvinvointijärjestelmät ovat maakohtaisia. Rakenteelliset erot huomioonottavia vertailuja on kuitenkin tehty (esimerkiksi Berrick, Dickens, Pösö, Skivenes 2017 sekä Matthies & Uggerhøj 2014), sillä muuttuvan maailman haasteisiin on reagoitava myös sosiaalialalla erilaisin lokaalein ja globaalein keinoin. Suomalaiset tutkijat ovat yhdessä kansainvälisten kumppaneidensa kanssa analysoineet maailman nykytilaa monista näkökulmista ja tutkimuspäätelmiensä myötä laajentaneet sosiaalityön sisältöjä ja toimintamahdollisuuksia (esimerkiksi Harrikari & Rauhala 2018; Ranta-Tyrkkö 2018 sekä Matthies & Närhi 2016).

Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Kanta-Hämeen maakunnilla on lukuisia yhteyksiä tässä luvussa esiteltyihin kansallisiin organisaatioihin, verkostoihin ja hankkeisiin, joita maakuntaorganisaatiotkin voivat tulevaisuudessa hyödyntää. Suomessa on myös tiedon tallentamiseen ja hyödyntämiseen erikoistuneita organisaatioita, joissa on paljon asiantuntemusta, kehittyneitä rakenteita ja hyödynnettäviä sisältöjä. Tällaisia ovat esimerkiksi Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Kuntaliiton hallinnoima Innokylä ja Terveysten ja hyvinvointilaitoksen OPER-yksikkö. Maakuntien ja edellä mainittujen kansallisten toimijoiden yhteistyö on hyvä perustaa kumppanuussopimuksiin.

3 Tutkimus ja kehittäminen Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla

Sosiaalialan tutkimus on perinteisesti keskittynyt yliopistoihin ja kansallisiin tutkimuslaitoksiin. Vielä 1990-luvun alussa tutkimuksen ja kehittämisen rooli ei ollut kunnallisissa sosiaalipalveluissa selkeästi näkyvillä. Kehityksessä on otettu harppauksia, mutta edelleen ollaan matkalla hyvin resursoituun, asiakastyöhön vahvasti kytkeytyvään TKI&O-toimintaan, jossa toteutetaan sovittua ohjelmaa. Kun resurssit ovat pienet, kehittäjien vastuulla on laajoja alueita, eikä keskittyminen ole mahdollista.

Tälläkin hetkellä kunnissa on isoja sosiaalialan TKI&O-toiminnan alueita, joita ei ole resursoitu. Kehittämisen ja tiedontuotantotehtäviä hoidetaan oman päätoimen ohella, toisin kuin teollisuudessa ja kaupallisilla aloilla. Kevyistä resursseista johtuen TKI&O-palveluja ostetaan konsulttipalveluina, minkä seurauksena ulkoistettua tietoa katoaa maailmalle. Hankkeita on paljon ja ne toimivat usein erillään toisistaan.

Tässä esiselvityksessä on pyritty hahmottamaan kokonais kuvaa siitä, mitkä organisaatiot Etelä-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla ovat aktiivisia sosiaalialan tiedontuottajia, millaisia tutkimus- ja kehittämistoimintoja on toteutettu ja mitä yhteistyöverkostoja pidetään tärkeinä.

Tämän vuosia 2015-2018 koskevan esittelyn toivotaan tukevan tulevien rakenteiden ja toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Esiselvityksen kirjoitushetkellä sote-valmistelulla on välitön tai välillinen kytkös useisiin kehittämishankkeisiin. Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan liitoissa toimivat maakunta- ja sote-valmistelua johtavat työryhmät, joiden kanssa useat asiantuntija- ja palveluorganisaatiot tekevät yhteistyötä. Näistä valmisteluryhmistä löytyy lisätietoa yllä olevien linkkien kautta.

Seuraava esittely perustuu tietoihin, joita saatiin Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan kuntiin, ammattikorkeakouluihin, yliopiston yksiköihin ja sosiaalialan osaamiskeskukseen lähetetyllä kyselyllä (ks. liite 1). Lisäksi maakuntien sote-järjestöjen ja sote-yritysten yhteyshenkilöille lähetettiin pyyntö välittää lomaketta eteenpäin omassa yksikössään, jäsenorganisaatioissaan ja yhteistyöverkostoissaan.

Tampereen yliopiston sisällä kysely lähetettiin sosiaalityön, johtamiskorkeakoulun, sukupuolentutkimuksen, lapsuuden, perheen ja nuoruuden tutkimuksen, logopedian, nuorisotutkimuksen, psykologian, sosiaaliantropologian, sosiaalipolitiikan, sosiologian, varhaiskasvatuksen ja työelämän tutkimuksen edustajille sekä yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelmavastaaajalle. Vain sosiaalityön tutkinto-ohjelmasta vastattiin.

Työryhmän esioletusten mukaisesti kyselyn avulla saatiin tietoa erityisesti sosiaalityöhön välittömästi liittyvien tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, maakuntien keskustaajamien ja sairaanhoitopiirien TKI&O-toiminnan rakenteista ja sosiaalialan ydinsisällöistä. Lisäksi vastauksia saatiin muutamista sote-yhdistyksistä, joiden kirjaamat toiminnot tuovat esiin hyviä esimerkkejä järjestöissä tehdyistä innovaatioista ja kehittämistyön tuloksista. Sote-yritykset eivät vastanneet kyselyyn. Kyselytietoja on täydennetty työryhmän kokous- ja sähköpostikeskusteluissa.

Sosiaalialan järjestöjen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on vaikea saada tietoa kyselyn avulla, koska ne toimivat suurelta osin vapaaehtoistyön voimin. Tietojen kokoamiseen ei ole resursseja. Näin ollen tämän esiselvityksen laatijat ehdottavat, että sote-järjestöystä (sisältäen tutkimus-, kehittämis- ja vaikuttamistoiminnan sekä palvelutuotannon) tehdään oma, YTA-alueen kattava kartoituksensa, johon tarvittavaa tietoa kerätään erilaisin tavoin.

Keskeiset organisaatiot maakunnittain

Sosiaalialan organisaatioiden toimintakertomusten sekä -suunnitelmien sisällöllinen kooste tuo esiin Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien TKI&O-toiminnan vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Yksityiskohtaiset esittelyt löytyvät maakuntakohtaisista diaesityksistä, jotka ovat liitteinä.

Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman ja maakunnallisten toimijoiden yhteistyö liittyy pääosin yksittäisiin kehittämis- ja tutkimushankkeisiin. Opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan myötä yhteistyölle on kuitenkin saatu pysyväisluontoisia rakenteita, joiden edistämistä pidetään tärkeänä niin yliopistolla, Taysissa kuin maakuntakeskuksissa.

Pirkanmaalla Tays Praksis ja Tampere Praksis ovat vakiinnuttaneet paikkansa opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan rakenteina. Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen kaupungin yhteydessä toimii Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskus ja Kanta-Hämeessä Hämeenlinna Praksis, joka kiinnittyy Hämeenlinnan kaupungin sosiaalipalveluihin.

Tampere Praksiksesta tehdyn arvioinnin mukaan yhteistyöverkosto on lisännyt merkittävästi käytännön sosiaalityön, tutkimuksen ja opetuksen edustajien välistä vuoropuhelua ja tiedonkulkua. Lisäksi käytännön opetuksen rakenteet ja toteutus ovat vahvistuneet. Praksis-toiminnan vaikeudet liittyvät kiireeseen, resurssien puutteeseen ja sosiaalialan yleiseen kuormittuneisuuteen. (Haukkala & Niemi 2018.)

Tampereen yliopiston sosiaalityön toimintakertomuksissa korostuivat vuosina 2015-2018:

- 1) perheen, lapsuuden ja lastensuojelun tutkimus,
- 2) palvelujärjestelmissä tapahtuvien kohtaamisten ja vuorovaikutusten tutkimus,
- 4) päihde- ja mielenterveystyön käytäntöjen tutkimus,
- 5) yhteisöjen ja yhteisösosiaalityön tutkimus sekä
- 6) sosiaalityön paikkaa muuttuvassa yhteiskunnassa ja maailmassa tarkasteleva tutkimus.

Nämä tutkimukselliset painotukset ovat keskeisiä myös tulevana vuosina.

Etelä-Pohjanmaalla sosiaalialan keskeisiä TKI&O-toimijoita ovat sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA, Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK, Seinäjoen kaupunki, Seinäjoen yliopistokeskus, Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, Sedu sekä Tuki- ja osaamiskeskus Eskoo. Maakunnan yhdistystoimintaa on vuodesta 2017 alkaen kehitetty ja koordinoitu Etelä-Pohjanmaan Järjestö 2.0 -hankkeen kautta. Tässä Yhteisöjen Yhdistys ry:n eli Järjestötalon hallinnoimassa hankkeessa pyritään turvaamaan sote-järjestöjen edellytyksiä toimia palveluntuottajina ja vapaaehtoistyön promoottoreina myös tulevassa maakunnassa.

Eteläpohjalaisten toimintakertomusten ja -suunnitelmien kooste osoittaa, että toimijoilla on melko erityyppisiä toiminnan kärkiä (ks. liite 2). Erot johtunevat organisaatioiden erilaisista ydintehtävistä ja substanssipainotuksista. Kokonaisuutta tarkasteltaessa maakunnassa näyttää kuitenkin olevan monentyyppistä, sosiaalisen työn kannalta tärkeää erityisasiantuntemusta. Toimintakertomusten ja -suunnitelmien kärjet osoittavat eteläpohjalaisten organisaatioiden ilmeisen kyvyn tehdä alueellista, maakunnallista ja ylimaakunnallista yhteistyötä, joka tuottaa tuloksia.

Vaikka sosiaalialan tutkimuksen ja kehittämisen henkilöstöresurssit ovat Etelä-Pohjanmaalla pienet, hanketyö on elävää, monipuolista ja monitieteellistä. Useat tutkimus- ja kehittämishankkeet käsittelevät sosiaalialan kannalta keskeisiä teemoja, kuten yksilöiden ja yhteisöjen elinoloja ja elinolosuhteiden parantamista. Oppilaitoksissa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan vaikeudet liittyvät aikatauluttamiseen. Verkostomaisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja opetuksen yhteensovittaminen on usein haasteellista. Maakunnassa pyritään laajentamaan entisestään kansainvälistä ja kansallista yhteistyötä ja hyödyntämään tässä mm. TKIO-henkilöstön henkilökohtaisia yhteistyöverkostoja. Lisätietoa Etelä-Pohjanmaan tutkimus- ja kehittämistoiminnasta löytyy maakunnan Sote TKI esiselvitysraportista (2017).

Pirkanmaalla sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnassa aktiivisia toimijoita Tampereen yliopiston lisäksi ovat Tampereen kaupunki, Tampereen ammattikorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulu, Pikassos, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ja Tredu. Maakunnallista järjestöyhteistyötä koordinoi Artteli-kumppanuusyhdistys. Maakunnassa valmistuu vuosittain kymmeniä sosiaalialaa koskevia opinnäytteitä, joiden työstämiseen on osallistunut lukuisia alueellisia toimijoita. Jotta opinnäytteet löytäisivät lukijansa ja tiedonhaku olisi helppoa, Pikassoksessa kootaan vuosittain sosiaalialan kannalta keskeiset Tampereen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt (ks. Kooste sosiaalialan opinnäytteistä vuosilta 2014-2017, TaY ja TAMK.)

Pirkanmaalaisten toimintakertomusten ja -suunnitelmien koosteen perusteella organisaatioiden toiminnan kärjet on pääsääntöisesti kirjattu siten, että sosiaaliala ei substanssina korostu (ks. liite 3). Niissä keskeisellä sijalla ovat verkosto-

jen tai oman yksikön toimintatapojen ja rakenteiden kehittäminen. Tampereen kaupungin toimintasuunnitelmassa kuvataan monipuolisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen yleistä tahtotilaa, joka kuvaa hyvin muidenkin organisaatioiden tavoitteita. Tampereella tavoitteet on muotoiltu seuraavasti:

- Asiakaslähtöinen palvelupolkujen ja yhdyspintojen tunnistaminen ja hallinta,
- Asiakaskokemuksen parantaminen toimijuuden tukemisen ja osallisuuden lisäämisen kautta, Tiedolla johtamisen juurruttaminen, osaamisen kehittäminen ja työhyvinvoinnin edistäminen,
- Palvelurakenne-uudistuksen jatkaminen – oikea-aikaisten palvelujen turvaaminen sekä
- Tuloksellisuuden johtaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Pirkanmaalla valmistui kesällä 2018 sosiaali- ja terveysalan TKI&O-nykytilaselvitys, joka osoittaa maakunnan valtavan sote-toimintakentän vahvuuksineen ja kehittämishaasteineen. Selvityksen laatija on kiteyttänyt keskeisen tuloksensa toteamalla seuraavaa: ” (k)artoitus osoitti, että sote-ala on monimuotoinen kokonaisuus ja eri alojen solmukohta, jonka laajuus haastaa alan kehittämistä ja yhteistyötä” (Tienhaara 2018, 5). Jotta Pirkanmaan sote-toimijoiden iso verkosto pystyy toimimaan toisensa tiedostaen ja tavoitteellista yhteistyötä tehden, strategiat ja niitä yksilöivät ohjelmat on tärkeää laatia laaja-alaisessa yhteistyössä, palvelunkäyttäjien ja eri toimialojen ammattilaisten näkemykset huomioiden.

Kanta-Hämeessä sosiaalialan keskeisiä TKI&O-toimijoita ovat Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinnan kaupunki, Pikassos, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri, Hyria, Tavastia, Forssan ammatti-instituutti ja Faktia Oy. Viime syksynä Kanta-Hämeen järjestötoiminnan merkitystä ja yhteistyön mahdollisuuksia on selvitetty kattavasti Hämeen Setlementin toimesta (Löyttyjärvi 2018). Sosiaali- ja terveysalan TKI&O toiminnan kehittämistä linjaa Kanta-Hämeen maakuntaohjelma 2018-2021 ja maakuntasuunnitelma 2040. TKI&O-toiminnan kehittämistavoitteita ovat alueellisen yhteistyön syventäminen ja laajentaminen sekä kansainvälisen TKI&O-toiminnan lisääminen. Sosiaalialan TKI&O-toiminnan kehittäminen edellyttää aiempaa rohkeampaa investointia ja resurssointia tutkimus- ja koulutustoiminnan integroimiseen.

Kanta-Hämeen toimintakertomukset ja -suunnitelmat antavat suuntaa alueella tehdystä sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnasta, vaikka maakunnan kooste ei ole yhtä kattava kuin muissa maakunnissa (Ks. Liite 4). Sosiaalialan osakeskus Pikassos toimii sekä Pirkanmaalla että Kanta-Hämeessä ja sitä koskevat esittelytekstit löytyvät molemmista koosteista. Hämeen Setlementin kärjissä painottuvat yhteistyön eri muodot, järjestöyhteistyön organisoinnin vahvistaminen ja vahva työllistämisen tukitoiminta. Hämeen Seudun Omaishoitajat -yhdistys on puolestaan osallistunut aktiivisesti OVET-valmennuksen järjestämiseen yhdessä kuntien kanssa sekä pyrkinyt turvaamaan omaishoitajien tukiverkoston suuressa sote-uudistuksessa.

Hämeen ammattikorkeakoulun kärjistä korostuvat alue- ja työelämälähtöisyys sekä pitkäjänteisyys. Henkilöstöllä on hyvät ja kiinteät suhteet alueen sosiaalialan toimijoihin ja alueella tehtävään tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Viime vuosina TKI&O-toiminnan painopisteitä ovat olleet älykkäiden, digitaalisten ja osallisuutta tukevien hyvinvointipalvelujen kehittäminen, kulttuuri- ja luontolähtöisten palveluiden kehittäminen sekä kriisitilanteisiin ja kriittisiin asiakastilanteisiin liittyvän osaamisen vahvistaminen.

HAMK osallistuu aktiivisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen yhteistyössä sote- ja maakuntaudistuksesta vastaavan Oma Hämeen kanssa. Yhteistyön muodot ja sisällöt on sovittu HAMKin ja Oma Hämeen välisellä yhteistyösopimuksella. HAMKin sosiaalialan TKI&O-toiminta toteutuu suurelta osin erottamattomassa yhteistyössä terveysalan kanssa ja osana HAMK Smart tutkimusyksikön monialaisia tutkimus- ja kehittämistoiminnan fokusryhmiä.

Kanta-Hämeessä korostuvat sote-työryhmien ja -hankkeiden lisäksi pop up -tyyppiset yhteistyöpilotoinnit ja palvelukeilut, joita kunnat ja kolmas sektori toteuttavat yhdessä (esimerkiksi asukastuvat, yhteinen pöytä, ruoka-apu). Toiminnot resursoidaan organisaatioiden perusrahoituksella. Tavoitteena on palveluntuotannon rinnalla kokeilla ja kehittää uusia toimintatapoja. Tällä hetkellä erityisesti kotouttamisen kehittämisessä otetaan isoja edistysaskeleita, mikä näkyy erilaisina verkostoina, hankkeina, kumppanuuksina ja työryhminä. Lisäksi työllisyyden tukeminen on Kanta-Hämeen sote-kehittämisen ydinteema.

Tutkimus- ja kehittämiskäytännöt, hankkeet ja yhteistyöryhmät

Hankkeet sekä tutkimus- ja kehittämiskäytännöt

Etelä-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla on melko paljon sosiaalialaa koskevaa TKI&O-toimintaa, mutta yksittäisiin hankkeisiin kohdistettujen resurssien niukkuus ja hankkeiden lyhytjänteisyys vievät hanketulosten terävimmän kärjen. Haasteita aiheuttaa kehittämis- ja tutkimustyön käytännön syklien yhteensovittaminen rahoitus- ja politiikkaohjelmien kanssa.

YTA-alueellamme on viimeisen neljän vuoden aikana ollut käynnissä satoja hankkeita, jotka koskevat sosiaalialaa. TKI&O-voimavarat ovat kuitenkin viime vuosina alkaneista yhteistyökuvioista huolimatta hajanaiset. On vaikea tietää, mitä muissa organisaatioissa tiettyjen teemojen parissa tehdään. Lisäksi tutkimus- ja koulutusorganisaatioissa työskentelevien on vaikea integroida hanke- ja opetustoimintaa ja asiakastyötä tekevien kunta- ja järjestötoimijoiden on vaikeaa löytää aikaa tutkimus- ja kehittämistyöllä sekä koulutuksille. TKI&O-toiminnalle kaivataan nykyistä enemmän koordinoitua, paremmin harkittua tiedonkulkua ja toimijoita yhteen kokoavia foorumeita.

Vaikka kehittämisprosessit ovat olleet haasteellisia, hankkeet ovat tuottaneet myös tulosta. Tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot ovat tätä esiselvitystä varten listanneet keskeisimpiä hankkeitaan ja kehittämistoimintojaan. Niitä on kuvattu yksityiskohtaisesti [liitteessä 5](#). Koosteesta tehty analyysi nostaa esiin viime vuosien keskeiset kehittämis- ja tutkimustemat sekä osaamistarpeet. Hankkeiden sisältöjä on tästä tarkasteltu esiselvitykseen valitun viitekehyksen mukaisesti asiakaslähtöisyyden, elämäntilannelähtöisyyden ja tiedolla johtamisen näkökulmista.

Alueemme TKI&O-toiminnoissa **asiakaslähtöisyys ja elämäntilannelähtöisyys** näkyvät seuraavasti:

Aikuisten elämäntilanteet ja sosiaalipalvelut

- Asumisneuvonta
- Nuorten aikuisten tukeminen
- Osallistavan sosiaaliturvan kehittäminen
- Aikuissosiaalityön asiakaslähtöisyyden kehitys
- Aikuissosiaalityön uudistus
- Päihdekuntoutus
- Päihdeongelmia kohdanneiden tukeminen
- Päihteitä käyttävien äitien palvelut
- Talousongelmien ehkäiseminen
- Talouden hallinta/toimeentulo
- Pitkäaikaisasunnottomuuden ehkäisy ja poistaminen

Lasten oikeudet, elämäntilanteet ja palvelut

- Elämäntavat lapsuudessa
- Lapsen oikeudet
- Syrjäytymisriskin ehkäisy, nuorten ystävyyskäytännöt
- Lasten monipaikkainen asuminen
- Mentoroinnin mallien kehittäminen lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat tukea
- Nuorten ohjauksen kehittäminen – Kelan kuntoutuspalvelut ja uudet matalan kynnyksen palvelut
- Päätöksenteko lasten hyvinvointipalveluissa
- Lasten haastattelu sosiaalityössä
- Perheenjäsenten osallisuus sote-palveluissa
- Lasten ja perheiden palvelujen uudistaminen
- Lastensuojelutarpeen selvitykset

- Lastensuojelun huostaanotto
- Lastensuojelun asiakirjat
- Perhekäytännöt vankilassa

lääkkäiden vaikutusmahdollisuudet ja palvelut

- Iäkkäiden asiakkaiden huomioon ottaminen toiminnassa ja markkinoinnissa
- Tietotekniikka kotona asumisen tukena
- Hyvinvointiteknologian hyödyt ikäihmisille
- Kotona asuvien ikäihmisten neuvontapalvelujen kehittäminen
- Ikäihmisten hoiva
- hoivapolitiikan muutoksen vaikutukset iäkkäiden arkeen

Kaikenikäisille suunnattu sosiaalityö

- Terveysosiaalityö päivystyskeskuksessa
- Kotoutuminen
- Globaali sosiaalityö
- Sosiaalityön ydin
- Omaha- ja digitaaliset palvelut
- Sote-palvelujen toiminnallinen integraatio
- Jalkautuva sosiaalityö
- Asiakkaiden ja työntekijöiden vastuullistaminen mielenterveyskäytännöissä, asiakas-työntekijä-vuorovaikutus
- Arvioidaan uudenlaisia kuntoutuksen hakeutumisen prosesseja uusien ohjauskäytäntöjen kokeilun kautta

Tiedolla johtamiseen liittyen alueellamme korostuivat seuraavat teemat:

Asiantuntijanäkökulma tiedontuotannossa, esimerkiksi

- hyvinvointibarometrin laatiminen Etelä-Pohjanmaalla
- kuntien ja valtion uudenlainen yhteistyö tiedonhallinnassa
- päihdekuntoutusta koskevan tiedon vahvistaminen
- päätöksenteko lasten hyvinvointipalveluissa
- tietoa asiakkaiden ja työntekijöiden vastuullistamisesta mielenterveyskäytännöissä

Ihmisten kokemuksellinen tieto omasta ja lähteistensä hyvinvoinnista, esimerkiksi

- asiakaspalautteiden kehittäminen
- kehittävä ja osallistava tutkimus Kanta-Hämeen Lape-hankkeessa
- kokemustietoa lasten monipaikkaisesta asumisesta
- lastensuojelun asiakirjoja koskevat kokemukset
- kotoutumiskokemukset

Indikaattoritiedon kerääminen tai kartuttaminen, esimerkiksi

- Lasten sosiaalipalvelujen indikaattorityö Kanta-Hämeessä
- Aikuissosiaalityön indikaattorien kehittäminen PRO SOS -hankkeessa

Johtamisen kehittäminen

- Lähijohtaminen
- Organisaation johtaminen
- Yritysosaminen sosiaalialalla

Uusien käytäntöjen kehittäminen ja tukeminen

- GreenCareLab-mallin kehittäminen maaseudulla asuville ja yrittäville

- Hyvinvointipalvelujen opiskelu simulaation keinoin
- Pelikehittäminen
- Yhteiskehittämisen käytäntöjen vahvistaminen
- Ikäihmisten neuvontapalvelujen kehittäminen kotona asuville
- Maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen
- Ikäihmisten ruokakulttuurin kehittäminen
- Ikäystävällisyys ravintoloissa

Uudet TKI&O-rakenteet

- Lasten ja nuorten terveyden edistämisen professuuri Etelä-Pohjanmaalla
- Psykologian professuuri Etelä-Pohjanmaalla
- Sosiaalityön professuurin valmistelu Etelä-Pohjanmaalle
- Sote-palvelujen kehittäjä-erikoistumiskoulutus Etelä-pohjanmaalla
- Sote-täydennyskoulutuksia, jotka vastaavat Etelä-Pohjanmaan tarpeisiin
- Sosiaalialan PRAKSIS-toiminnan arviointi Tampereella
- Sote-opiskelun uusien käytäntöjen luominen
- Innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Sote-tekniikan kehittäminen

- Sähköisten palvelujen kehittäminen/etäneuvola
- Omahoito ja digitaaliset palvelut, hyvinvointitekniikan käyttöönotto palveluissa
- Hyvinvointitekniikan hyödyt ikäihmisille, teknologiset innovaatiot
- Turvahuonepalvelujen kehittäminen
- Yhtenäinen kirjaaminen sosiaalihuollossa, tietorakenteet
- Erikoistumiskoulutus nykytekniikan hyödyntämisestä ikäihmisten kotihoidossa
- Kehitetään digi-sote-osaamisen määritelmät

Yhteisösosiaalityö ja yhteisöllisyys

- Syrjäytymisriskin ehkäisy, nuorten ystävyyskäytännöt
- Ikäihmisten palvelutalojen yhteistyö
- Terveystietotupien kehittäminen
- Miestyö
- Nuorten työpajatoiminta
- SILTA-yhteistyöverkosto
- Vapaaehtoisten kouluttaminen järjestötyössä
- Omaishoitajien tukeminen
- Työyhteisöjen ilmapiirin ja motivaation lisäämiseen keskittynyt hanke

Sosiaalityö tässä ajassa

- sosiaalityön uudelleen organisoituva paikka globaalissa ja lokaalissa
- sosiaalityön perusolemuksen jäljittäminen ajan ja paikan käsitteiden kautta
- Kansainvälinen sosiaalioikeus
- Sote-palveluintegraation kehittäminen

Jatkossa on arvioitava ja päätettävä, mitä näistä teemoista tulee edelleen tutkia ja kehittää. Lisäksi on tärkeää hahmottaa, miten jo tuotettua tietoa käytetään ja voitaisiin käyttää palvelusuunnittelussa ja asiakastyössä.

Yhteistyöryhmät

Yhteistyöryhmät ovat olennainen osa alueemme nykyistä TKI&O-rakennetta. Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla toimivien yhteistyöryhmien nimet antavat kehittämis- ja tutkimushankkeiden nimien lisäksi viitteitä aiheista, joiden analysointi tai edistäminen on ollut viime vuosina erityisen tärkeää. Kaikki yhteistyöryhmät on lueteltu organisaatio- ja aluekohtaisesti liitteessä 6.

Kolmannes sosiaalialan TKI&O-toiminnan kannalta tärkeäksi katsotuista työryhmistä käsitteli *sosiaalialan yleistä kehittämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon aluekehittämistä, yleistä aluekehitystä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä*. Tulos on odotettu, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon reformi ja maakuntauudistus vaativat laaja-alaista asiantuntijatyötä ja sitovat useiden eri organisaatioiden työpanosta. Lisäksi lukuisat organisaatiot nimesivät *digitalisaatioon ja teknologia hyödyntämiseen keskittyneitä yhteistyöryhmiä*.

Edellä mainituissa ryhmissä työskentelyn tavoitteita ja sisältöjä ei ole sidottu tiettyihin sosiaalialan ja terveydenhuollon tai aluekehityksen substansseihin. Tämä mahdollistaa rakenteiden ja toimintatapojen yhtenäistämisen ja innovoinnin, mutta haastaa jäseniä ja puheenjohtajaa laajuutensa vuoksi. Kun työn kohderyhmää ja toimialaa ei ole tarkasti määritetty, ryhmätyön tavoitteen määrittely on erityisen tärkeää, jotta saadaan tuloksia.

Aiheiltaan moninaisten yhteistyöryhmien lisäksi nimettiin toki myös tiettyihin teemoihin keskittyviä ryhmiä. Näissä elämäntapa- ja elämäntilanteiden näkyä selvästi. Eniten mainintoja oli *lasten, nuorten ja lapsiperheiden työryhmistä*, mutta myös *ikäihmisten ja aikuisten palveluja* käsittelevät työryhmät olivat useasti esillä. Tämä lienee heijastusta kunnallisten sosiaalipalvelujen organisatorisesta muutoksesta, jota on viime vuosina vauhditettu valtionohjauksella ja lainsäädäntömuutoksilla.

Vielä 2000-luvun alussa useissa kunnissa tehtiin niin sanottua yhdennettyä sosiaalityötä, jossa viranhaltija työskenteli tietyn aluejaon mukaisesti kaikenikäisten kanssa. Nykyisin sosiaalialan palvelut organisoidaan entistä useammin ikäryhmien mukaisesti ja viranhaltijat erikoistuvat tietyn ikäisten palvelujen tuottamiseen.

Organisaatioiden ja työotteiden yleisestä muutoksesta huolimatta tässä aineistossa korostuvat myös *yhteisösosiaalityön¹ ja järjestötyön ryhmät*, joiden nimistä on luettavissa paikallisuutta sekä sillanrakennusta tiettyjen asukasryhmien ja kansalaisyhteiskunnan välillä (vrt. Korkiamäki, Nylund, Roivainen & Raitakari 2016.)

Kela-asioihin, kansainvälistymiseen ja päivystystoimintaan keskittyvät ryhmät mainittiin muutaman kerran. Samoin *vammaispalveluihin, terveysosiaalityöhön, kuntoutukseen ja liiketoiminnan kehittämiseen liittyvät yhteistyöryhmät* olivat tässä aineistossa esillä muutamia kertoja. Nämä kohderyhmän, sosiaalipalvelun, sosiaaliturvan tai tavoitetilan mukaan fokusoidut ryhmät keskittyvät laaja-alaisiin sosiaalisiin ilmiöihin. Hieman yllättäen esimerkiksi vammaispalveluja koskevat työryhmät eivät nousseet usein mainittujen ryhmien joukkoon, vaikka kyseiset palvelut ovat erityislainsäädännöllä turvattuja ja sisällöltään sosiaalityön ytimessä.

YTA-alueellamme on toiminut tai toimii useita yhteistyöryhmiä, joissa keskitytään nimenomaisesti *TKI&O-asioihin* tai *korkeakouluyhteistyöhön*. Lisäksi Tampereen yliopiston Sosiaalityön tutkinto-ohjelman sekä ammattikorkeakoulujen sote-yksiköiden opettajat ja tutkijat ovat mukana monissa alueellisissa, valtakunnallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksen ja kehittämisen yhteistyöryhmissä. Ryhmiin osallistuminen perustuu yleensä tutkijoiden ja opettajien omiin sitoumuksiin ja asiantuntemukseen.

Päätelmiä

YTA-alueellamme on ollut ja on meneillään lukuisia sosiaalialaa koskevia tutkimus- ja kehittämishankkeita, joista osa on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä, kuten OT-keskuksen kehittäminen (Miettunen 2018). Tutkimuksen ja osaamisen monialaisuus ja laajuus ovat sekä vahvuus että haaste. Sosiaali- ja terveysalan TKI&O-toimijoiden yhteistyölle tarvitaan

yhteistä strategiaa, systematiikkaa, kokonaisuuden ymmärrystä, testaus- ja yhteistyöskentelyn ympäristöjä sekä yhteiskehittämisen muotoja ja foorumeita, jotta kokonaiskuvan huomioiminen on mahdollista. Maakuntien rooliksi esitetäänkin TKI&O-toiminnan ja osaamisen yhteen kokoamista.

Esiselvitystä varten tehdyn kyselyn tulokset osoittavat, että sosiaalipalvelujen asiakaslähtöisyyttä ja elämäntilannelähtöisyyttä on painotettu TKI&O-toiminnassa vahvasti. Erityisesti kehittämistoiminta on kohdistunut kaikkiin ikäryhmiin. Myös tiedolla johtamisen edistäminen on otettu huomioon useissa kehittämishankkeissa, mutta näiden hankkeiden tulosten soveltamismahdollisuuksista olisi tärkeää luoda nykyistä parempi kokonaiskuva.

Sosiaalialalla on erityisen paljon osaamista, joka koskee asiantuntijatiedon ja asiakkaiden kokemuksellisen tiedon tutkimista sekä kaikki toimijat huomioonottavaa yhteistyötä. Määrällisessä kirjaamisessa sekä indikaattoritiedon kehittämisessä ja hyödyntämisessä on parantamisen varaa, vaikka selkeitä edistysaskeleita on näissäkin otettu. Alueella on myös jonkin verran yhteisöjen ja yhteisösosiaalityön tutkimusta ja kehitystyötä. Työryhmäkeskustelujen perusteella sen painoarvon toivotaan lisääntyvän.

Esiselvitystä varten kerätyn aineiston perusteella keskeisiksi nimetyt yhteistyöryhmät ovat pääosin alueellisia, määrääkäsia ja tiettyihin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin sidottuja. Sosiaalialalla on myös pysyväisluontoisia työryhmiä, kuten osaamiskeskusten koollekutsumat kehittäjäryhmät. Lähes kaikilla työryhmillä on kuitenkin välitön tai jäsentensä kautta välillinen yhteys myös kansallisiin kehittämis- ja tutkimusorganisaatioihin. Kansainväliset työryhmät ovat yleisimmin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyöryhmiä.

Tutkimus- ja kehittämistoimintoja koskeva koonti osoittaa, että ikäihmisiä koskevat tutkimushankkeet ja terveysosiaalityötä koskevat tutkimus- ja kehittämishankkeet eivät ole viime vuosina korostuneet, vaikka ne ovat kuntalaisten kannalta hyvin keskeisiä aiheita. Lisäksi vammaispalvelujen kehittämisen ja tutkimisen puutteet ovat ilmeiset. Nämä palvelut vaativat erityishuomiota lähivuosina.

Kaiken kaikkiaan jatkossa olennaista on pohtia yhteistyöryhmien toimivuutta; mitkä niiden tavoitteet ovat ja miten ne on saavutettu. Jokaisen yhteistyöryhmän tulee osaltaan edistää asiakastyötä tekevien ja johtavien sekä tutkimus- ja kehittämistyötä tekevien tiivistä vuoropuhelua.

4 Katse tulevaan

Käsillä olevassa raportissa on tarkasteltu sosiaalialan kansallista kehittämis-, tutkimus- ja innovaatiotoimintaa sekä sitä ohjaavaa lainsäädäntöä. Lisäksi on koottu sosiaalialan näkökulmasta keskeiseksi määriteltä Etelä-Pohjanmaan, Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan TKI&O-toimintaa viime vuosilta. Esiselvityksessä painottuu erityisesti sosiaalipalvelujen näkökulma, koska valtaosa ohjausryhmän, työryhmän ja kyselyvastausten ydinteemoista koski niitä. Sosiaalialaa koskevien tutkimus- ja kehittämishankkeiden suuri määrä haastaa kysymään, miten kehittämistoiminnot ja työn tulokset otetaan osaksi sosiaalialan toimijoiden työtä.

Mutta millainen sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminta tukee parhaiten näiden kolmen maakunnan asukkaita ja toimijoita tulevaisuudessa? Mitä sosiaalialan toimijoiden on sovittava tulevien maakuntien tutkimus- ja kehittämisryhmien kanssa? Ja miksi ja millaisia TKI&O-yksiköitä maakuntiin ylipäänsä tarvitaan? Seuraavassa käsitellään näitä teemoja koskevia ajatuksia ja ehdotuksia, jotka on tuotettu sosiaalialan ja -tieteiden perustalta.

Mitä sovitaan YTA-vastuumaakunnan ja muiden maakuntien kesken ja kanssa?

Esiselvitystyön alkaessa ohjausryhmä piti tärkeänä koota tietoa siitä, millaisia TKI&O-asioita sosiaalialan toimijoiden mukaan *on sovittava* ja *on hyvä sopia* uusien maakuntien perustamisvaiheessa. Sovittavat asiat ovat sellaisia, joista sopiminen on esiselvityksen laatijoiden mukaan välttämätöntä, jotta YTA-alueen tutkimus- ja kehittämistyön perusta muodostuu vankaksi. Asiat, joista on hyvä sopia, edellyttävät yleensä maakuntaorganisaatioiden ulkopuolisten itsenäisten toimijoiden halukkuutta solmia tutkimus- ja kehittämistyöhön liittyviä sopimuksia niiden kanssa. Tällaisia organisaatioita ovat esimerkiksi yliopistot ja yksityiset tutkimuslaitokset.

Jotta sopimuksellisia asioita on mahdollista hahmottaa, tulee ensin määritellä, keiden kesken sopimuksia on TKI&O-asioissa tarpeen solmia. Tässä esiselvityksessä on keskitytty asioihin, jotka koskevat Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan sote-järjestäjien keskinäisiä sopimuksia sekä sote-järjestäjien sopimuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaa tuottavien organisaatioiden kanssa. Asiakirjassa ei juuri käsitellä sellaisia TKI&O-asioita, joista sote-palvelujen tuottajien tulee sopia palvelujensa kehittämiseen ja arviointiin liittyen. Tällaisia ovat esimerkiksi sopimukset siitä, miten yksittäisiä sosiaalialan palveluja tutkitaan tai tiettyjä monialaisia palveluverkkoja kehitetään. Sopimuksellisiin kysymyksiin liittyen sosiaalialan TKI&O-toimintaa valmistellut työryhmä ja ohjausryhmä ehdottavat seuraavaa.

On sovittava, mitkä ovat Sosiaali- ja terveysministeriö tehtäviä, mitkä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviä, mitkä YTA-vastuumaakunnan tehtäviä ja mitkä muiden maakuntien tehtäviä.

On sovittava, mitä ajanjaksoa YTA-vastuumaakunnan ja muiden maakuntien keskinäiset sopimukset koskevat ja miten toteutus aikataulutetaan. Sopimuksen kestosta ja toteutuksen aikataulusta *on sovittava* myös silloin, kun YTA-vastuumaakunta ja muut maakunnat laativat sopimuksia muiden tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, kuten yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja järjestöjen, kanssa.

On hyvä sopia, missä suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon TKI&O-perusrahoitus kohdistetaan maakuntien TKI&O-rakenteiden ja -toiminnan resurssointiin ja missä määrin sote-palvelujen tuotannossa tapahtuviin yksittäisiin tutkimus- ja kehittämiskokonaisuuksiin. Raja näiden kahden välillä ei ole selkeä, mutta peruslinjaus on hyvä tehdä.

On sovittava, missä suhteessa TKI&O-toiminta ja -resurssit keskitetään sosiaalialan, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteisiin kehittämis- ja tutkimus- ja innovaatiokokonaisuuksiin ja missä suhteessa näiden kolmen toimialan sisäisiin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiokokonaisuuksiin.

kun edellä mainitusta suhteesta on sovittu, *on sovittava* sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon TKI&O-resurssien oikeudenmukaiset jakoperiaatteet YTA-alueella. Tämän jälkeen *on sovittava* kunkin alan sisäisten TKI&O-resurssien oikeudenmukaiset jakoperusteet kolmen maakunnan välillä.

On hyvä sopia periaatteet sille, miten YTA-alueella ylläpidetään ja vahvistetaan jokaisen kolmen toimialan siteitä niiden kansallisiin ja kansainvälisiin tietoperustoihin sekä tutkimus- ja kehittämishankkeisiin ja -verkostoihin. Näin varmistetaan,

että TKI&O-toimijoiden ammattitaito ja asiantuntemus syvenevät ja laajenevat. Tämä takaa myös alueella tuotettujen tutkimus- ja kehittämistyön tulosten saattamisen osaksi kansallista ja kansainvälistä tietoperustaa.

Jokaisen maakunnan on laadittava monialaisen verkostotyön menetelmin sosiaali- ja terveysalan TKI&O-strategiat, joita koskevilla yksittäisissä toimenpideohjelmissa *on sovittava* jokaisen toimenpideohjelman tuottajan vastuualueista ja rooleista.

YTA-vastuumaakunnan ja muiden maakuntien *on hyvä kutsua* yliopistoja neuvottelemaan sopimuksista, joiden myötä jokaiseen maakuntaan mahdollistuu sote-toimialoja koskeva yliopistollinen tutkimus ja koulutus. Resurssit ja toteutus ovat näiden sopimusten pääkohtia. Lisäksi maakuntien *on hyvä sopia* alueella vaikuttavien ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa, millaisten rakenteiden ja toimintojen kautta nämä organisaatiot osallistuvat sosiaalialan alueelliseen TKI&O-toimintaan.

Maakuntien *on sovittava* sosiaalipalvelujen tuottajien (sote-liikelaitos, järjestöt ja yritykset) kanssa palvelustrategian mukaiset periaatteet, joita noudattaen palveluntuottajat sitoutuvat kehittämään, tutkimaan ja arvioimaan palvelujaan sekä vahvistamaan henkilökuntansa osaamista. Lisäksi maakuntien *on hyvä sopia* sosiaalipalvelujen tuottajien kanssa rakenteista ja toiminnoista, joiden kautta nämä organisaatiot osallistuvat sosiaalialan alueelliseen, maakunnan johtamaan TKI&O-toimintaan.

Kunkin maakunnan *on sovittava*, miten ja millaisissa asioissa se tekee yhteistyötä alueensa kuntien kanssa ja miten se osallistuu kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Sopimukset ovat yksi tapa varmistaa toimijoiden välistä vuorovaikutusta. Maakunnat päättävät, mitkä yllä olevista sopimuksellista asioista edellyttävät kirjallisia sopimuksia ja mitkä suullisia sopimuksia. Osa tulevien maakuntien kehittämis- ja tutkimustoiminnoista kiinnittyy pysyväisluontoisin rakenteisiin, jolloin kirjallisten sopimusten laatiminen usein turvaa tavoitteellista ja sitoutunutta työtä. Osa TKI&O-toiminnoista puolestaan toteutetaan nopeasti muuttuvissa, lyhytkestoisissakin yhteistyöverkostoissa, joissa suulliset sopimukset yleensä palvelevat tavoitteiden jouhevaa saavuttamista. Olenaisista molemmissa tapauksissa on, että prosessien tavoitteista, johtamisesta ja päävastuusta on sovittu selkeästi.

Miksi ja millaisia TKI&O-yksiköitä tarvitaan?

Alle on koottu sosiaalialan TKI&O-kyselyyn vastanneiden sekä esiselvitystä valmistelevan työryhmän näkemyksiä tulevien maakuntien tutkimus- ja kehittämisyksiköistä ja niiden ideaalista toiminnasta:

- Sosiaalialan kehittämistyön vaativuus liittyy sosiaalisten kysymysten ja ongelmien moninaisuuteen. Yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin vaikuttavat useat ilmiöt, joita tutkitaan useilla tieteenaloilla. Esimerkiksi maantieteellinen eristäytyneisyys ja huonot liikkumismahdollisuudet saattavat kärjistää muita arjen ongelmia. Lisäksi hyvinvointipalveluja tuotetaan erikokoisissa ja tyyppisissä yksiköissä, joiden toiminnan perusta on toimialakohtaisessa lainsäädännössä.
- Maakuntaorganisaatioihin sijoittuvan rakenteellisen sosiaalityön elementtejä voisivat olla esimerkiksi: 1) aluekohtainen, toimijat kokonaisvaltaisesti huomioonottava palvelusuunnittelu, 2) asiakastyön laadun valvonta, 3) työyhteisöjen hyvinvoinnin seuranta ja ylläpito, 4) strategisten tavoitteiden asettaminen ja niiden toteutumisen seuranta, 5) asiakastiedon harkittu keräys ja käsittely sekä perusteltu hyödyntäminen, 6) avoin ja selkeä tiedottaminen sekä 7) erityyppisten käyttäjäpalautteiden keräys, analysointi ja huomioon ottaminen tulevan suunnittelussa.
- YTA-vastuumaakunnan TKI&O-yksikön odotetaan toimivan kokoavana ja tasapainottavana voimana maakuntien välillä. TKI&O-yksikössä tulee olla vahvaa sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista, jotta monialaisten maakuntien sote-käytäntöjen kehittämisen tueksi saadaan kulloinkin tarvittavaa asiantuntemusta.
- YTA-vastuumaakunnan lisäksi muilla maakunnilla tulee olla riittävät valmiudet sosiaalialan tutkimukseen ja kehittämiseen. Näin teoriat ja kehitysaskleet ulottuvat käytäntöön. Tällä hetkellä sosiaalialan TKI&O-resurssit koetaan kautta linjan hyvin vajavaisiksi. Osaamisen vahvistamisesta ja kehittämisresurssien varmistamisesta on huolehdittava uusissa maakunnissa.

- Sosiaalialan asiantuntemuksen vahvistaminen ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavien monialaisten palveluverkkojen kehittäminen on mahdollista vain toimivassa ja tukevassa yhteistyörakenteessa. Tämä yhteistyörakenne vaatii ylläpitoa, johon on kohdistettava riittävät resurssit. Maakunnalliset TKI&O-yksiköt ovat tässä luontevia toimijoita. Laadullinen tutkimus, yhteisöjen tutkimus ja kehittäminen sekä ymmärrys yhteiskunnallista rakenteista ovat sosiaalialan vahvuuksia, joita on mahdollista hyödyntää monin tavoin uusia maakuntia kehitettäessä.
- Maakunnan keskitetyn ja tuotantoon hajautetun TKI&O-toiminnan keskinäissuhde ja oikea optimointi on yksi kehityksen onnistumisen kriittinen piste. Palvelujen järjestäjänä maakunnalle kuuluisi markkinointitutkimus, jossa tarkastellaan asiakassegmenteissä ja asiakastarpeissa tapahtuvia muutoksia. Lisäksi maakunnalle kuuluvat digitalisaation edistäminen ja tuotantotavan murrokseen liittyvä kehittäminen. Maakunnalle keskitettyä suunnittelua olisi luontevasti myös alueellisen palveluverkoston kehittäminen, hoitoketjujen ja asiakaspolkujen järjestyttäminen, perus- ja erikoispalvelujen keskinäissuhteet sekä laadun- ja riskienhallinta. Maakunta on luonteva taho myös ylimaakunnalliselle yhteistyölle ja yhteistyölle korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa.
- Innovaatioekosysteemin suunnitteluun, testaamiseen ja toteutukseen tarvitaan eri osapuolia, kuten eri alojen asiantuntijoita, opiskelijoita, asiakkaita ja asiakastyöntekijöitä. Hyväksi havaittuja toimintamalleja tulee jatkaa.
- Sosiaalialan tutkivaa työtettä tulee vahvistaa kautta linjan. Tutkimusmenetelmäosaamisesta huolehtiminen ja menetelmien monipuolinen hyödyntäminen turvaavat laadukkaan TKI&O-toiminnan sekä vahvat ja eettisesti kestävät asiakastyön käytännöt.
- Digitalisaation edistäminen, kustannustehokkuuden parantaminen sekä asiakastyytyväisyyden seuraaminen nähdään keskeisiksi sote-palvelujen kehitysskkeliksi. Parhaiten tämä onnistuu aidoissa palveluympäristöissä. Muutoin kehitystyö on liian etäällä asiakastyön arjesta. Kehittämistyön painopisteen on oltava maakunnissa.
- Olennaisina maakunnan toimintoina pidetään alueellista tiedontuotantoa ja -välitystä, tietoperustaisuuden edistämistä ammattityön kehittämisessä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemoissa. Sosiaalialan tietojohdasta tulee terävöittää, jotta tietokellareiden suuret datavarastot saadaan hallittua ja jalostettua analysoiduksi tiedoksi ja edelleen toiminnan ohjaustiedoksi. Tiedolla johtaminen mahdollistuu tietojohdamisen kautta.
- Uusien maakuntien odotetaan saattavan eri toimijat yhteen. Riskinä on, että suurella alueella TKI&O-resurssit ovat edelleen pirstaleisia ja maakuntakeskuksesta etäällä olevat alueet jäävät vähälle huomiolle.
- Tärkeänä pidetään TKI&O-painotusten monipuolisuutta. Näin eri toimijat voivat keskittyä oman osaamisensa pohjalta yhteistyöalueella käytettävissä olevien resurssien jakoon. Resurssien käytön optimointi on tärkeä arvo. Osa TKI&O-resurssista on järkevää keskittää. Yhteistyöalueelle keskitetyn suunnittelun tulisi sisältää erityisesti ylimaakunnallisen palveluverkon ja tietojärjestelmät. Yhteistyöalueen on hyvä vastata myös kansallisen ja kansainvälisen perustutkimuksen hyödyntämisestä ja tiedonvälityksestä. Yliopiston autonomian puitteissa myös yhteinen strategien suunnittelu yhteiskunta- ja terveystutkimuksen sekä hyvinvointi- ja terveysteknologian ohjaamiseksi on järkevää.
- Maakuntien toivotaan luovan yhteistyöareenoita, joissa kehitystyön tuloksia ja tutkimustietoa voidaan arvioida ja viedä käytäntöön yhteiskeskustelun kautta. Sosiaalialan palveluntuottajien lisäksi järjestöedustajien ja palvelun käyttäjien osallistuminen kehittämistoimintoihin ja niiden arviointiin on tärkeää, jotta uudet toiminnot vastaavat kunta-laisten tarpeita ja niitä voidaan välittömän palautteen avulla edelleen kehittää.
- Sosiaalipalveluyksiköiden tietovarastoissa on suuri määrä tietoa isolta osin hajallaan ja hyödyntämättä. Tekoäly on tullut ja lisääntyvästi tulossa järjestämään aineistoa informaatioksi ja edelleen ohjaustiedoksi. Uusia merkittäviä löytöjä tehdään yhteiskunnan olosuhteiden, perimän, ihmisten elintapojen ja palvelujen käytön vaikutuksesta kansalaisten hyvinvointiin ja terveyteen. Myös erilaisia riskitekijöitä löydetään aiempaa varhemmin, mikä mahdollistaa varhaisen avunsaannin. Näistä ovat esimerkkejä tieto ravinnon ja elämäntapojen vaikutuksista terveyteen ja palvelujen käytöstä löydetävät riskit lastensuojelun tarpeeseen.

Tiedon hyödyntäminen edellyttää uusia toimintatapoja myös henkilöstöltä. Tarvitaan hyvää dialogia työntekijöiden ja asiakkaan kesken, huolellista ja standardoitua asiakas- ja potilastyön kirjausta, järjestelmien käytettävyyttä ja kykyä yhteistoimintaan, järjestelmien avoimia rajapintoja tietosuojakysymys huomioiden, tiedon analysoinnin ja analytiikan kehittämistä, järkeviä tehtävänantoja tekoälylle ja tieto-ohjauksen täysimittaista käyttöönottoa organisaation kaikilla tasoilla.

Kaikki tämä kiihdyttää teknologiamurrosta ja mahdollistaa kansalaisille nykyistä laajemmin oma- ja itsepalvelun. Tekoälyn rinnalla alkanut robotisaatio tulee tekemään mullistuksen palvelutuotannossa. Mikäli kehityksen mahdollisuudet ymmärretään, tähän panostetaan rohkeasti tulevaisuusinvestointina. Hyvien toimintamallien kartoittaminen, levittäminen ja benchmarking varmistaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan tehokkaan hyödyntämisen ja uusien toimintamallien vakiinnuttamisen.

Mihinkään kehittämiseen ei pidä kuitenkaan panostaa ilman panostuksen kannattavuuden seuranta. Tehtyjen TKI&O-panostusten vaikutuksia tulee tarkastella muutoksina toimintakäytännöissä tuotannossa sekä asiakasvaikutavuudessa. Näin huolehditaan siitä, että investointeihin väistämättä kuuluvat tuottavuutta edeltävät panostukset eivät muutu tuottavuusparadokseiksi, jolloin kehittyneempi tuotantotapa ei johda tuotannon säästöihin, vaan kustannukset kasvavat sekä vanhassa että uudistetussa tuotannon tavassa.

Tämä edellyttää systemaattista juurruttamissuunnitelmaa ja -mekanismia, joka otetaan huomioon edellä mainittujen tulosten ja tuotosten käyttöönotossa. Lisäksi täytyy sopia resurssit ja vastuutahot. Ilman suunnitelmaa ja vahvaa vastuutahoa asiat monesti jäävät ja unohtuvat tai jopa loppuvat hankkeen tai tutkimusten valmistumisen jälkeen. Paljon hyvää työtä menetetään, kun implementoinnin tarkeys unohtetaan.

TKI&O-toiminnan tuotosten juurruttamista tulee terävöittää. Maakunnissa tehdään paljon hyvää tutkimusta ja kehittämistyötä, mutta saadut erinomaiset tulokset eivät helposti siirry käytäntöön. Usein syynä on se, että rahoitus päättyy siihen, kun tutkimus tai kehittämistyö on tehty, mutta uudet käytännöt eivät ole vielä juurtuneet. Maakunnat voisivat toimia juurruttamisen tukijoina. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa tulee päästä rahoitusrakenteisiin, jotka eivät ole vain hankemuotoisia. Tällöin kehittäminen on pitkäjänteistä ja juurruttaminen tuloksellista.

Tarvitaan säännöllistä tiedonjakoa sekä kolmen maakunnan yhteistä alustaa ja foorumia tiedolla johtamiselle. Levitetään ja otetaan kehitetyt hyvät käytännöt käyttöön ja toteutukseen siellä, missä ne toimivat. Ei kehitetä uusia, vaan hyödynnetään olemassa olevia toimintoja ja tietoa.

Kuunnellaan yhdistyksille kertyvää kokemustietoa ja käytetään sitä kehittämisessä. Pyydetään yhdistykset mukaan hyvinvoinnin lisäämiseksi. Jokaiseen maakuntaan tulee perustaa omaishoidon neuvottelukunta.

Ehdotus sosiaalialan tutkimus- ja kehittämisohjelmaksi

Sosiaalialan TKI&O-esiselvitystä valmistellut ohjausryhmä työryhmineen ehdottaa, että Etelä-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla toteutetaan vuosina 2020-2023 YTA-alueen koordinoima sosiaalialan tutkimus- ja kehittämisohjelma, joka rakentuu seuraavien periaatteiden varaan:

- panostetaan sosiaalialan kokeilutoimintaan ja työprosessien parantamiseen sekä tutkivan ja kehittävän työotteiden ylläpitämiseen.
- lisätään sosiaalialan ammattilaisten ja it-kehittäjien vuoropuhelua, jotta digisovelluksia otetaan entistä laajemmin käyttöön sosiaalipalvelujen ja sosiaaliturvan toimeenpanossa. Olennaista on määrittää sosiaalialalla havaitut ensisijaiset tarpeet ja löytää tai kehittää niihin vastaavia digi-sovelluksia.
- vahvistetaan sosiaalipalvelujen arviointia ja vaikuttavuuden tutkimusta. Lisätään ymmärrystä sosiaalityön kustannusvaikuttavuudesta.
- huolehditaan vertailukelpoisen tiedon systemaattisesta koonnista ja analysoinnista.

- luodaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä toimintakäytäntöjä, joissa palvelun suunnittelu ja toteutus asiakas- ja elämäntilannelähtöisesti on keskeistä.
- turvataan järjestöjen rooli sosiaalipalvelujen tuottajana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen palvelurakenneuudistus on perustavanlaatuinen ja siksi myös **sosiaalipalvelujen tutkimusta, kehittämistä ja täydennyskoulutusta on asemoitava alueellamme uudelleen**. Työryhmämme määrittelee YTA-organisaation tutkimus- ja kehittämistoiminnan ytimeksi tiedonkeruuta, jonka myötä jokaisesta maakunnasta kootaan yhteismitallista, harkittua ja tarkasti määriteltyä tietovarantoa. Tällaisia aineistoja ovat esimerkiksi sosiaalipalvelutilastot, samoin rakentein kerätyt asiakaspalautteet ja laadulliset aineistot, kuten asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelut. Tutkijat analysoivat aineistot systemaattisesti, yhteisen suunnitelman mukaisesti. Lisäksi on turvattava YTA-alueen perustietojen rakenteellinen yhteensopivuus kansallisten määritelmien kanssa.

Tilastolliset ja laadulliset analyysit toimitetaan säännöllisesti kunkin maakunnan TKI&O- ja johtoyksiköihin, joiden koollekutsumat monialaiset työryhmät tulkitsevat tulokset alueellisista näkökulmistaan. Maakuntien TKI&O-yksiköissä päätelmät kirjataan strukturoituihin lomakkeisiin ja toimitetaan YTA-vastuumaakuntaan, jossa kolmen maakunnan tuotoksista koostetaan yhteinen raportti. Täten analysoitu käytäntötieto palautuu asiakastyöntekijöiden, johtajien ja suunnittelijoiden sovellettavaksi.

YTA-alueelle laaditaan vuosittaiset täydennyskoulutusohjelmat, jotka toteutetaan saman rakenteen mukaisesti kaikissa kolmessa maakunnassa, alueelliset ominaispiirteet ja toimintaympäristöt huomioon ottaen. Tällaisia kaikkia koskevia koulutussisältöjä ovat mm. tutkimus- ja kehittämis- ja arviointimenetelmät, moniammatillinen työote sekä tiedon hyödyntämisen tavat erilaisissa työtehtävissä. Lisäksi sosiaalialan ammattilaisten osaamisen vahvistamisesta huolehditaan erikoistumiskoulutuksilla ja alueiden erityistarpeiden pohjalta suunnitelluilla koulutuksilla. Sosiaalialan kehittämis- ja suunnitteluresurssit suunnataan pääosin maakuntiin, jotta niitä voidaan hyödyntää joustavasti ja tarveharkintaisesti.

Työryhmä esittää, että jokaiseen maakuntaan perustetaan sosiaalityön työelämäprofessorit, jotka johtavat sosiaalialan tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Työelämäprofessorit ovat määräaikaista tehtäviä, joihin valittavilta henkilöiltä edellytetään tutkimus- ja kehittämisosaamisen lisäksi vankkaa asiakastyön tuntemusta. Työelämäprofessorit huolehtivat asiakastyötä tekevien ja johtavien sekä kehittäjien ja tutkijoiden tiiviistä vuoropuhelusta ja toiminnallisesta yhteistyöstä. Lisäksi he ylläpitävät yhdessä muun TKI&O-henkilöstön kanssa suhteita kansallisiin ja kansainvälisiin sote-organisaatioihin, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yksiköihin.

Maakunnat ja YTA-organisaatio tekevät alueella toimivien tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kanssa kolmivuotiset sopimukset siitä, miten nämä osallistuvat edellä kuvattujen kokonaisuuksien toteutukseen. YTA-organisaatiossa huolehditaan sosiaalialan TKI&O-resurssien tasapuolisesta suuntaamisesta kaikkiin maakuntiin. YTA-alueelle perustetaan pysyväisluontoinen sosiaalialan TKI&O-toiminnan johtoryhmä, joka päättää yhteisistä kehittämis-, tutkimus- ja täydennyskoulutusasioita. Lisäksi se tekee tiivistä yhteistyötä muiden toimialojen kanssa.

Edellä kuvattujen tehtävien lisäksi Etelä-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Pirkanmaalla keskitytään vuosina 2020-2023 seuraaviin tutkimus- ja kehittämiskokonaisuuksiin, joiden toteutukseen kaikki sosiaalialan asiantuntijayksiköt voivat YTA-organisaation ja maakuntien kanssa laadittujen sopimusten mukaisesti osallistua:

- Haasteelliset elämäntilanteet ja sote-palvelujen saavutettavuuden vaikeudet henkilökohtaisena kokemuksena, asiakastyön todellisuutena, tutkimusongelmana ja kehittämiskohteena.
- YTA-alueen uusien erityispalveluyksiköiden kehittämis- ja arviointiprosessit.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten, elämäntilannelähtöisten toimintakäytäntöjen tutkiminen ja kehittäminen.
- Yhteisöllinen työ sosiaali- ja terveystalouden rinnalla.

Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan sosiaalialan TKI&O-toimijat jakavat yhteisen näkemyksen siitä, että alueelle tarvitaan ennen kaikkea elämäntilanne- ja käyttäjälähtöisiä palveluja, joissa yhdistetään asiakkaan tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista osaamista.

Tämän keskeisen tavoitteen mahdollistamiseksi tulevaisuudessa on huolehdittava myös siitä, että sosiaalialan kehittämis- ja tutkimustoiminta on vahvaa ja tuottaa systemaattisesti kerättyjä aineistoja, joiden analysoimisesta ja raportoinnista alan asiantuntijat vastaavat.

Sosiaalialan TKI&O-esiselvityksen laatinut työryhmä ja ohjausryhmä toivovat, että tässä esiin tulleet näkemykset ja ehdotukset tukevat tulevien maakuntien päätöksentekoa, sote-rakenteiden suunnittelua sekä asiakaslähtöistä ja monialaista kehittämis- ja tutkimustoimintaa lähivuosina.

Seuraavaksi toimenpiteeksi ehdotetaan tämän kehittämis- ja tutkimusohjelman käsittelyä keskeisissä sosiaali- ja terveydenhuollon toimielimissä ja ohjelman toimeenpanoa tällaisenaan tai sovellettuna. Sosiaalialan tiedolla johtamisen edistämässä on syytä ottaa isoja edistysaskeleita, mutta tyhjän päältä ei tarvitse lähteä liikkeelle.

Kirjallisuus

- Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932> (viitattu 14.1.2019.)
- Arvot, arki ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet (2017) Talentia: Helsinki. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/> (viitattu 21.1.2019.)
- Asetus ammattikorkeakouluista 18.12.2014/1129. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129> (viitattu 14.1.2019.)
- Asetus sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 20.12.2001/1411. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011411> (viitattu 14.1.2019.)
- Asetus yliopistoista 15.12.2009/770. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090770> (viitattu 14.1.2019.)
- Asiakas on aina oikealla ovella (2018) Käsikirja lasten ja perheiden palveluiden muutokseen Pirkanmaalla. Tampere: Tampereen kaupunki. https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2019/01/käsikirja_erityiset.pdf (viitattu 14.1.2019.)
- Berrick, Jill; Dickens, Jonathan; Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2017) Parents' involvement in care order decisions: a cross-country study of front-line practice. Child & Family Social Work 2017, 22, sivut 626–637. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101011/parents_involvement_in_care_order.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 14.1.2019.)
- Ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseksi mittaristoksi (2017) Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Helsinki: Valtioneuvosto. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=18701> (viitattu 14.1.2019.)
- Eräsaari, Leena (2016) Yhteisölliset työtavat sosiaalityössä. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Leudén, Tiina; Salovaara, Petra ja Veistilä, Minna (2016): Vastavuoroinen sosiaalityö, s. 109-123. Helsinki: Gaudeamus.
- Harrikari, Timo & Rauhala, Pirkko-Liisa (2018) Towards Global Social Work in the Era of Compressed Modernity. London: Routledge.
- Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihuoltolain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta 28.9.2018/159. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f805c700f> (viitattu 14.1.2019.)
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 20.6.2018/88. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_88+2018.aspx (viitattu 14.1.2019.)
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_203+2018.aspx (viitattu 14.1.2019.)
- Haukkala, Matleena & Niemi, Heli (2018) Tampere Praksis – toiminnan arviointi. Tampere: Pikassos. <https://pikassos.fi/aineistot/send/183-julkaisut/1140-tampere-praksis-arviointiraportti-2018> (viitattu 17.1.2019.)
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa (2012) Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Helsinki https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (viitattu 21.1.2019.)
- Jokiranta, Harri (2017) Sosiaalisen osmoosi – tulevan yhdessä tekeminen. Puheenvuoro sosiaalialan osaamiskeskuspäivillä 23.8.2017. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan sote- ja maakuntauudistus. (julkaisematon.)
- Juhila, Kirsi (2018) Aika, paikka ja sosiaalityö, Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kooste sosiaalialan opinnäytteistä vuosilta 2014-2017 (2018). Tampere: Pikassos. <https://pikassos.fi/aineistot/download/7-kaytannon-opetus-harjoittelu-ammattillinen-kehitt/1128-kooste-sosiaalialan-opinnaytteista-vuosilta-2014-2017-tay-ja-tamk> (viitattu 21.1.2019.)

Löyttyjärvi, Sara (2018) Kanta-Hämeen järjestötoiminnan merkitys ja yhteistyön mahdollisuudet. Kanta-Hämeen järjestöyhteistyö. Puheenvuoro Omaishoidon maakuntapäivillä 13.3.2018. Hämeenlinna: Hämeen Setlementti. <https://omais-hoitajat.fi/wp-content/uploads/2018/04/Järjestöjen-merkitys-ja-yhteistyön-mahdollisuudet-Kanta-Hämeessä.pdf> (viitattu 14.1.2019.)

Korkiamäki, Riikka; Nylund, Marianne; Roivainen, Irene & Raitakari, Suvi (2016) Yhteisöt ja sosiaalityö – Kansalaisten vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus.

Kotoutumislain verkkokäsikirja. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislain-kasikirja> (viitattu 30.12.2019.)

Käypä hoito -suositukset (2018). <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset> (viitattu 14.1.2019.)

Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) (2013) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.

Laki ikääntyvän väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvetaista 28.12.2012/980. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> (viitattu 14.1.2019.)

Laki kotoutumisen edistämistä 30.12.2010/1386 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386> (viitattu 30.1.2019.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361> (viitattu 14.1.2019.)

Laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 13.12.2001/1230. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011230> (viitattu 14.1.2019.)

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 20.3.2015/254. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254> (viitattu 14.1.2019.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812> (viitattu 14.1.2019.)

Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1421 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412> (viitattu 14.1.2019.)

Lastensuojelulaki 3.8.1983/683 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830683> (viitattu 14.1.2019.)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (viitattu 14.1.2019.)

Lastensuojelun käsikirja (2018). <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja> (viitattu 15.1.2019.)

Maakuntien järjestäytymismallit sosiaali- ja terveysalan TKI-toiminnassa. Maakuntien järjestäytymisen tilannekatsaus. https://stm.fi/documents/1271139/6184554/Maakuntien+TKI-toiminnan+järjestäytyminen_katsaus+nykytilaan+2018-09-1/8f00ba72-8d83-4212-9bfc-e13decd0593d/Maakuntien+TKI-toiminnan+järjestäytyminen_katsaus+nykytilaan+2018-09-1.pdf (viitattu 14.1.2019.)

Matthies, Aila-Leena & Uggerhøj, Lars (2014) Participation, Marginalization and Welfare Services. Burlington, Vermont: Ashgate.

Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (2016) The Ecosocial Transition of Societies: The Contribution of Social Work and Social Policy. London: Routledge.

Miettunen, Nanna (2018) OT-keskus loppuraportti ja perustamissuunnitelma. <https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2018/12/OT-keskus-Maakunnan-lape-ryhmä-19.11.2018.pdf> (viitattu 21.1.2018.)

Mäntysaari, Mikko (2015) Sosiaalipolitiikka sosiaalityön toimintaympäristönä. Sosiaalityön johdantokurssin luento 17.9.2015. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. (julkaisematon.)

Mäntysaari, Mikko (2016) Hyvinvointiliberalismi ja uusliberalismi sosiaalityön toimintaympäristönä. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Leudén, Tiina; Salovaara, Petra ja Veistilä, Minna (2016): Vastavuoroisen sosiaalityö, s. 75-86. Helsinki: Gaudeamus.

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041> (viitattu 21.1.2018.)

Ranta-Tyrkkö, Satu (2018) Tulevat ilmastot ja sosiaalityön etiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
<https://alusta.uta.fi/2018/11/02/tulevat-ilmastot-ja-sosiaalityon-etiikka/> (viitattu 15.1.2019.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas (2017). <https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3959-2> (viitattu 14.1.2019.)

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710 (kumottu). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1982/19820710> (viitattu 14.1.2019.)

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> (viitattu 14.1.2019.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 16.10.2018/153. Valtion koulutuskorvauksia laajennetaan sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen ja sairaanhoitajien lääkkeenmäärittämiseen. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/valtion-koulutuskorvauksia-laajennetaan-sosiaalityon-erikoistumiskoulutukseen-ja-sairaanhoitajien-laakkeenmaaraamiseen (viitattu 16.1.2019.)

Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 16.1.2018/149. Selvityshenkilöt kirkastavat sosiaalityön paikkaa ja tulevaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkitot-kirkastavat-sosiaalityon-paikkaa-ja-tulevaisuutta-muuttuvassa-toimintaymparistossa (viitattu 14.1.2019.)

Sosiaalityöntekijän ammattitaidon arviointi asiakas- turvallisuuden näkökulmasta. file:///C:/Users/MinnaN/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/JK9USULK/Sosnet_AmmattitaidonArviointi_julkaisu_tammikuu2019.pdf (viitattu 25.1.2019.)

Sote TKI esiselvitysraportti. Etelä-Pohjanmaan SOTE (2017) <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2017/11/raportti-2017-tutkimus-ja-kehittamisrakenne.pdf> (viitattu 21.1.2019.)

Tienhaara, Piia (2018) Sosiaali- ja terveysalan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan nykytila Pirkanmaalla – osaamisesta erottautumiseen. Tampere: Pirkanmaan liitto. http://www.pirkanmaa.fi/wp-content/uploads/Sote_TKI_Pirkanmaa.pdf (viitattu 21.1.2019.)

Uusi sote-kehittämisyksikkö (2016). Dia nro 3. Asiakslähtöisyys kehittämisessä, tutkimuksessa, koulutuksessa. Väli-Suomen kehittäjäverkosto: Taysin erityisvastuualueen perusterveydenhuollon yksiköt, sosiaalialan osaamiskeskukset ja erikoissairaanhoidon kehittämisspäälliköt. (julkaisematon.)

Vammaispalvelujen käsikirja (2018). <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja> (viitattu 14.1.2019.)

Yliopistolaki 24.7.2009/558. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558> (viitattu 14.1.2019.)

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) (2010) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Liitteet

Liite 1. Sosiaalialan TKI&O-kysely Pirkanmaalle, Kanta-Hämeeseen ja Etelä-pohjanmaalle

Liite 2. Sosiaalialan TKI&O-toiminnan Kärjet Etelä-Pohjanmaalla

Liite 3. Sosiaalialan TKI&O-toiminnan Kärjet Pirkanmaalla

Liite 4. Sosiaalialan TKI&O-toiminnan Kärjet Kanta-Hämeessä

Liite 5. Sosiaalialan TKI&O-toimintoja vuosilta 2015-2018. Pirkanmaa, Kanta-Häme, Etelä-Pohjanmaa

Liite 6. Sosiaalialan TKI&O-toiminnan kannalta keskeiset yhteistyöryhmät Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla vuosina 2015-2019